№ 52 ՇԱԲԱԹ, 12 ՄԱՐՏԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱԲԱԹ, 12 ՄԱՐՏԻ № 52

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մօսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Մարտի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 9 րուբլի:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Վաղը, կիրակի, մարտի 13-ին
ԿՈՒՍԱՆԱՑ ԱՆԱՊԱՏԻ ՄԻԱԲԱՆ
ԿՈՅՍ ԻՍԿՈՒՀԻ ԷՆՖԻԱՃԵԱՆԻ
մահվան քառասնօրէքին նոյն Անապատի եկեղեցում կը լինի պատարագ առաւօտեան ժամը 10½-ին և հոգեհանգիստ ժամը 12-ին, որի մասին Անապատը յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին: 219. 1—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ,
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գօլ. պր. 21, տուն Արտիստակ. Ընկ., տելեֆօն № 355.
Պահեստում միշտ կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճերով
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն:
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:
(և. 2.) առ. 207. 50—3

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՏԻՊԸ

Խօսելով «Մշակի» երէկվայ համարում Ժամհարեան գիւղատնտեսական դպրոցի տիպի մասին, մենք ասացինք, որ նա պէտք է փոքր ինչ բարձր լինի ստորին կարգի դպրոցներից.

Այդ տիպի դպրոցներ Ռուսաստանում առաջ գոյութիւն չունէին. Նրանց ծրագիրը մշակվեց միայն 1904 թւականին:

Ներկայումս կան մի երկու դպրոցներ այդ տեսակի. Նրանցից մէկը գտնվում է Հարաւային Ռուսաստանի Էյգենֆելդ գերմանական գաղութում, միւսը՝ Պետերբուրգում:

Ժամհարեան դպրոցը կարող է աւելի արդիւնարար հետևանքներ առաջացնել, քան այդ դպրոցները, եթէ նա կարողանայ աւելի ընդարձակ գործնական տնտեսութիւն կազմակերպել և հարստացնի իր ուսումնական մասը անհրաժեշտ թանգարաններով, լաբօրատօրիաներով և հաւաքածուներով: Ընդարձակ ծաւալով կազմակերպված տնտեսութիւնը, միացած՝ փորձադաշտերի և արհեստանոցների հետ, կը տայ դպրոցի աշակերտին հնարաւորութիւն իւրացնելու գիւղատնտեսական կրթութիւնը բաւարար կերպով և պատրաստ լինելու անմիջական գործունէութեան համար:

Դպրոցը աւարտած աշակերտը կարող է կամ վերադառնալ իր սեփական տնտեսութեանը և նրան բարւոքել, կամ պաշտօնի մտնել ուրիշի տնտեսութեան մէջ և կամ ստանձնել հրահանգչի և վարպետի պաշտօն զեմստվային հիմնարկութիւնների մէջ. իսկ եթէ աշակերտը անցել է նաև լրացուցիչ մանկավարժական դասարանը, նա կարող կը լինի նուիրել իրան մանկավարժական գործունէութեան:

Արդէն ներկայումս մեծ պահանջ կայ հրահանգիչների և վարպետների, իսկ երբ մի քանի տարուց յետոյ մեր երկրում մտցված կը լինեն զեմստվային հիմնարկութիւններ, այն ժամանակ կը սկսի կազմակերպվել ագրօնոմիական գործունէութեան մի խիտ ցանց, որի համար հարկաւոր կը գան բազմաթիւ գործողներ:

Եւ որովհետև մեր երկիրն ունի իր առանձնայատուկ պայմանները, որոնք տարբերվում են Եւրօպական Ռուսաստանի պայմաններից, ուստի մեր երկրի հանգամանքներում պատրաստված հրահանգիչները կարող են աւելի մեծ գործ տեսնել, քան եկւորները: Իսկ այդպիսի պատրաստութիւն տալու համար կարևոր է, որ ինքը դպրոցական տնտեսութիւնը լուրջ կերպով դրված լինի, իբրև գիւղատնտեսական մի գործ:

Երբ գոյութիւն ունի կազմակերպված տնտեսութիւն, այն ժամանակ հնարաւոր է ընդունել նաև պրակտիկանտների, որոնք կը սովորեն միայն գործնական մասը և կ'իւրացնեն այն կատարելութիւնները, որոնք մտցված են գիւղատնտեսութեան այս ու այն ճիւղի մէջ: Այդ պրակտիկանտները կարող են լինել հասարակ գիւղացիներ, նոյն իսկ անգրագէտներ: Նրանք կը մնան կալուածքում մի քանի շաբաթ կամ մի քանի ամիսներ՝ մինչև կը սովորեն իրանց ցանկացածը. Նրանք կարող են նոյն իսկ մշակ դառնալ և, եթէ տնտեսական պայմանները թոյլ են տալիս, նոյն իսկ մի համեստ վարձատրութիւն ստանալ:

Միւս կողմից՝ դպրոցի վարչութիւնը կարող է իւրաքանչիւր տարի կազմակերպել ժամանակաւոր դասընթացքներ շրջակայ և հեռաւոր գիւղատնտեսների, նաև մասնաւոր հետաքրքրվողների, ուսուցիչների, թեմականաւարտ աշակերտների և ուրիշ անձերի համար:

Այդպիսի դասընթացքներ ներկայումս կազմակերպված են Եւրօպայի շատ դպրոցներում և վերջին տարիները մուտք են գործել նաև Ռուսաստան: Այդ դասընթացքները հմուտ ղեկավարների ձեռքին տալիս են զգալի օգուտներ և տարէ-տարի գրաւում են աւելի ու աւելի հետաքրքրվողների:

Եթէ Ժամհարեան գիւղատնտեսական դպրոցը կարողանայ տալ պատրաստված գիւղատնտեսներ, որոնք իւրացրած լինեն թէ տեսական և թէ գործնական մասը, եթէ միևնոյն ժամանակ նա յարմարութիւններ ընծայի շրջակայ ազգաբնակութեանը իւրացնելու գիւղատնտեսական բարւոքումները, այլ և կազմակերպի մի շարք լուրջ գիւղատնտեսական փորձադաշտեր, նորանոր կատարելագործութիւններ ձեռք բերելու նպատակով, այն ժամանակ այդ դպրոցի հիմնադրութեամբ մի դրական քայլ արված կը լինի գիւղատնտեսական գիտելիքների տարածման գործում մեր ժողովրդի մէջ:

Ա. Քալանթար

ՍՏՕԼԻՊԻՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մայրաքաղաքի թերթերը ընդարձակ յօդուածներ են տպագրել Ստօլիպինի հրաժարականի առիթով:

Այդ յօդուածներից մենք ստորճանաբար կը տանք քաղուածքներ:

Բերլին.—Ստօլիպինի հրաժարականի տեղեկութիւնը քննվում է իբրև նացիօնալիստական քաղաքականութեան խորտակում:

—

Մօսկվա.—«Русск. Вѣд.»-ն Ստօլիպինի հրաժարականի առիթով գրում է. «Ռուսաստանի սահմանադրական ֆիրմայի նախասութիւնը՝ կառավարական գործունէութեան միանգամայն հակասահմանադրական բովանդակութեան հետ՝ այնպիսի չափերի հասաւ, որից այն կողմը այլ ևս անկարելի էր գուցէ անցնել: Մենք դեռ հիմք չունենք ողջունել այն անձանց, որոնց անուանում են Ստօլիպինի յաջորդներ, սակայն աւելի քիչ հիմք ունենք ցաւելու նրա հրաժարականի համար»:

—

Պետական Դումայի անդամ Գեգէչկօրին հեռագրում է Պետերբուրգից Քութայիս,—հաղորդելով՝ որ մինիստր նախագահ Ստօլիպինի հրաժարականը ընդունվել է: Պրեմիեր է նշանակվում Կոկովցեվը, իսկ ներքին գործերի մինիստր՝ Շտիւրմէրը: Գուչկովը Դումայի նախագահութեան պաշտօնից հրաժարվում է: Հոկտեմբերեանները սարսափահար վիճակի մէջն են, իսկ նացիօնալիստները շատ գոհ են դրանից:

—

Ստօլիպինը հրաժարվեց անցեալ շաբաթ օրը:

«Баку»-ի Թիֆլիսի լրացուցիչ հեռագրից երևում է, որ Ստօլիպինի հրաժարականը կապ ունի Պետական Խորհրդի այն որոշման հետ, որով մերժվեց կուրիալ սիստեմը արևմտեան նահանգների զեմստվային կանոնադրութեան քննութեան ժամանակ. դա, ինչպէս պնդում են լաւատեղեակ շրջաններում, միայն վերջին կաթիլն էր, որ լցրեց պրեմիերի համբերութեան բաժակը: Դէպի նա սառնութիւն վաղուց էր պատրաստված: Առանձնապէս դժգոհութիւնը նրա դէմ սաստկացրեց այն տեղեկութիւնը, թէ իբր նա կամենում է Պետական Խորհրդից դէնք չլինել նախընտրական պայքարի համար:

Ասում են, որ Ստօլիպինը յոյս ունէր, թէ իր հրաժարականը չի ընդունվի, բայց նա սխալվեց իր հաշիւների մէջ. հրաժարականը ընդունվեց:

Նրան յաջորդ համարվող Կոկովցեվի և Կրիվօշէինի միջև տեղի է ունենում կռիւ իշխանութեան համար:

Ցաղթութիւնը առայժմ առաջինի կողմն է, որ ապագայում դառնալու է մինիստրների խորհրդի նախագահ:

Ներքին գործերի մինիստր անուանում են Մակարօվին:

Սպասվում է Կասսօյի, Լուկիանօվի և Տիմաշեվի հրաժարականը: Լուբերին նայած, նրանց փոխարինելու են Պլատօնօվը, Խարուզինը և Միլլէրը:

Առայժմ խօսում է դէպքերի մասին աջակողմեան մամուլը:

«Свѣтъ»-ը անուանում է Ստօլիպինի հեռանալը օտարազգիների տօն:

«Новое Время»-ն մի առաջնորդողում գրում է, որ Ստօլիպինը իրան պատմական անուն որոշեց վերացնելով խռովութիւնները և փասավեց ազգային գաղափարի համար, և վերջում ասում է. «Կասենք նրան՝ «ոչ թէ գնաք բարով, այլ ցտեսութիւն»»:

Մենշիկովը իր սովորութեան համաձայն յարձակվում է Ստօլիպինի վրա, ասելով որ նրան շփոթեցնում էին զանազան քաղաքական կուսակցութիւններ, և նա դիմում էր դիպլօմատիական բանակցութիւնների ամեն տեսակ կեղտոտութիւններով:

—

Խօսում են, որ Կոկովցեվը դառնալով պրեմիեր՝ կը լինի միևնոյն ժամանակ ներքին գործերի մինիստր: Ֆինանսների մինիստրի պորտֆէլը կը վերցնէ Կոկովցեվի օգնական Պոկրօվսկին: Ուրիշ վերսիաներով, Կոկովցեվը կը նշանակվի ժամանակաւոր պրեմիեր և կը մնայ ֆինանսների մինիստրի պաշտօնում. Ներքին գործերի մինիստր կը նշանակվի Կիևի գեներալ-նահանգապետ Տրէպօվը:

Ասում են, որ Կոկովցեվը մտադիր է, թէ ուրիշ սեռակէտ ունի ֆինլանդական և ազգային հարցերի և արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ, բստ որում պահանջեց հրաժարվել Րուխլօվին, Կասսօյին և Շչեգլովիտօվին:

Աջակողմեանները և նացիօնալիստները շփոթված են և զայրացած են իրանց անյաջողութեան պատճառով: Նրանք կամենում էին ներքին գործերի մինիստր նշանակել տալ Շտիւրմէրին:

Պարլամենտական ճգնաժամի նման, Ստօլիպինի անկումը կատարվեց Տրէպօվի հարուածի տակ, որ Պետական Խորհրդում յայտնեց, թէ Ցարսկօէ-Սէլօյում արևմտեան նացիօնալիստների պատգամաւորութիւնները Ստօլիպինի կողմից՝ հանդիպեցին խնխնուացիաների՝ իբր երկրի շահերին հակառակելու առիթով:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 մարտի

Պետերբուրգ.— Բիւլլետէն Սազօնօվի մասին. երէկ երեկոյեան տաքութիւնն էր 39,3, գիշերը անցրեց հանգիստ, քնեց. այսօր առ. տաքութիւնը 37,3

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՄՈՐՐԱՆ*)

Հռոմից մի քանի ժամվայ հեռաւորութեան վրա գտնվող միջնադարեան Վիտերբօ քաղաքում դատարանը քննում է ներկայումս մի շատ սենսացիօն գործ:

Դա ամուսիններ Ջեննարօ Կուօկօլլօյի և Մարիա Կուտինէլլիի սպանութեան գործն է, որ տեղի է ունեցել 1906 թւին Նէապօլում:

Սպանվածները, ինչպէս պարզել է քննութիւնը, եղել են կամօրրայի անդամներ և կամօրրայի խմբի կարգադրութեամբ էլ տերրօրի են ենթարկվել:

Սպանութեան հեղինակները արդէն կալանաւորված են. բոլորն էլ կամօրրայի պարագլուխներն են՝ Էնրիկօ Ալֆանօ (Էրրիկօնօ մականունով), նրա եղբայրը՝ Ջիրօ Ալֆանօ, Ջեննարօ Իբէլլի, professore Ջօվաննի Ռապի, նէապօլիտանական գերեզմանատների կապէլլան՝ դօն-Ջիրօ Վիտոցցի:

Սրանցից առաջինը նէապօլիտանական կամօրրայի capo in testa-ն էր, այսինքն պարագլուխը, հրամանատարը:

Իսկ միւսները՝ աչքի ընկնող ազդեցիկ անդամները:

Բայց բոլորն էլ իրանց անցեալով, ու գործունէութեամբ կասկածելի վարք ու բարքի տէր մութ մարդիկ էին, քրէական յանցաւորներ, աւանտիւրիստներ, վաշխառուներ, անառականոցների ու պանդոկների մշտական յաճախորդներ, կողոպուտներ ու սպանութիւններ կազմակերպողներ:

Ամենաուշագրաւ տիպը «պրօֆէսօր» Ջօվաննին է, որ մի տեսակ օղակ էր հանդիսանում տեղական արիստօկրատիայի և կամօրրայի միջև: Կապ հաստատելով բարձր շրջանների ու ժուռնալիստների հետ, նա վարչական ու պարլամենտական ընտրութիւնների ժամանակ եռանդով աշխատում էր աջողեցնել արիստօկրատ-կամօրրիստների ընտրութիւնը՝ ընդդէմ դեմօկրատիական և սօցիալիստական թեկնածուների:

Ինչ վերաբերում է դօն-Ջիրօ Վիտոցցին, նա իսկապէս շատ քիչ էր պարապվում խօլերային գերեզմանատան քահանայի պարտականութիւններով: Ամբողջ ժամանակը նա անց էր կացնում դատարանի կուլուարներում, անառակ կանանց շրջանում, ժողովրդական ժողովներում, կասկածելի պանդոկներում ու ոստիկանատներում: Առանձնապէս նա ազդեցիկ էր դառնում վարչական ու քաղաքական ընտրութիւնների ժամանակ, իբրև ագիտատոր բուրժուազիայի ու կղերականների օգտին: Այդ պատճառով էլ՝ նրանք ընդարձակ կապեր ունէին կառավարութեան տեղական մարմինների և արիստօկրատական հասարակութեան շրջաններում:

Իբրև կազմակերպված, լաւ դիսցիպլինա ունեցող մի գաղտնի մարմին, կամօրրան ցանկապատել էր թէ Նէապօլը և թէ Նէապօլից դուրս: Իր ոյժն ու ձայնը նա լսելի էր դարձնում ամեն տեսակ աններելի միջոցներով ոչ միայն ժողովրդի ստոր խաւերի մէջ, այլ և արիստօկրատական ու վարչական բարձր շրջաններում:

Ամենուրեք ընդունում էին նրանց գրկաբաց, շողոքորթում էին՝ մէկը նրանց աջակցութիւնը ապահովելու նպատակով, իսկ միւսը բացարձակ երկիւղ կրելով:

Եւ ահա այսօր, երբ այդ ահաւոր խմբակցութեան ղեկավարները կալանաւորված, նստած են մեղադրեալների նստարանների վրա իտալական ժողովուրդը, և նրա հետ միասին քաղաքակիրթ աշխարհը, հետաքրքրութեամբ հետևում է, թէ ինչպիսի մերկացումներ կանեն դատարանում Հարաւային Իտալիայի սօցիալական ախտերի մասին:

Թէ հասարակական կարծիքի և թէ արդարադատութեան համար այդ դատավարութեան գլխաւոր նպատակը ոչ այնքան վերևում յիշված ամուսինների սպանութեան գործը պարզելն է, որքան կամօրրայի գոյութիւնն ու գործունէութիւնը:

Թէ սպանվածները և թէ սպանողները այնպիսի տարրերից են, որոնց գոյութիւնը անպայման ցանկալի չէ կարող համարվել օրինաւոր հասարակութեան մէջ:

Կալանաւորվածների նման՝ սպանված ամուսինները էլ լաւ յայտնի էին թէ Նէապօլին և թէ ոստիկանութեանը: Ջեննարօ Կուօկօլլօն, հարուստ վաճառականի զաւակ լինելով, լայն ծանօթութիւն ունէր քաղաքում, բայց վաղ հասակից այցելելով զուարճութեան վայրերը՝ շփվեց կամօրրայի անդամների հետ և գլխովին ընկերացաւ նրանց: Այդ շրջանում էլ ծանօթացաւ mala vita-ում՝ այսինքն կամօրրայի ստորին խաւերում ընդունված գեղեցկուհի Մարիա Կուտինէլլիի հետ, սիրահարվեց նրա վրա ու ամուսնացաւ նրա հետ: Մարիան հասարակական այդ տականքների մէջ մեծացած, նրանց գործակից անառակ կանանցից մէկն էր:

Իրանց ընկերների շրջանում Ջեննարօ Կուօկօլլօն յայտնի էր որպէս յանդուգն գողութիւններ կազմակերպող և գոհ էին նրանից, որովհետև նրա ճարպիկութիւնից ու հմտութիւնից բաւականաչափ շահվում էին նիւթապէս: Չը նայելով դրան, այնուամենայնիւ տերրօրի ենթարկեցին նրան իր ընկերները այն պատճառով, որ նա քանիցս խախտել էր կամօրրայի ամենագլխաւոր սկզբունքը՝ omertà-ն՝ գաղտնապահութիւնը, ոտնատակ էր տուել կամօրրիստի պատիւն ու արժանապատուութիւնը, մատնութիւններ անելով անօնիմ նամակներով:

Այդ բոլորը շարժառիթ էր միայն կամօրրայի ղեկավարների, գլխաւոր պարագլուխ Էրրիկօնօյի համար՝ իր վտանգաւոր մրցակցին ասպարէզից հեռացնելու համար: Եւ ահա սպանել տուեցին նրանց:

Այժմ տեսնենք, թէ ի՛նչ է ներկայացնում իրանից ինքը կամօրրան, ի՛նչն է կազմում նրա գլխաւոր սկզբունքը՝ omertà-ն, գաղտնապահութիւնը, կամօրրիստի պատիւն ու արժանապատուութիւնը:

Նախ՝ ի՛նչ բան է կամօրրան:

«Camorra» խօսքը, ինչպէս և ինքը այդ գաղտնի կազմակերպութիւնը, կաստիլիական (սպանական) ծագում ունի. դրանց հաւանական նախորդները համարվում են միջնադարեան gamurri-ները, որոնք տարբերվում են ժամանակակից աւազակներից իրանց լաւ կազմակերպութեամբ, ծէսերով և երկրի սօցիալական-տնտեսական կեանքի վրա ունեցած ազդեցութեամբ: Այդ gamurri-ները՝ այնքան ազդեցիկ էին, որ իշխանութիւնը ոչ միայն ընդունում էր նրանց գոյութիւնը իբրև առանձին համայնքներ ու դաշնակցութիւններ, այլ և երբեմն դիմում էր նրանց օգնութեանը զանազան քաղաքական ու կրօնական գաղտնի նպատակների համար, կամ նոյնիսկ ծառայութեան էր ընդունում՝ ըմբոստ ֆէօդալներին ու ժողովրդական բռնկումները ճնշելու համար: Սակայն այդ gamurri-ների գործունէութիւնը և ազդեցութիւնը ընդհանուր առմամբ ինքնուրոյն էր ու մշտական որոշ շրջաններում, ուր ուղղակի կանոնաւոր հարկեր էին սահմանում ազգաբնակութեան վրա՝ ներմուծվող և արտահանվող մթերքների համար՝ և յայտնի չափով սակագին նշանակում նայելով տարվայ բերքին:

Այնքան նշանակալից է այդ երևոյթը, որ ֆինանսական գիտութեանը յայտնի տուրքերից այդ աւազակային տուրքը, թերևս, այն ժամանակների ամենաարդարացի տուրքն էր, որովհետև հետևում էր պրօգրեսիվ եկամտային սկզբունքին:

Վերջապէս այդ gamurri-ները իրանց ժամանակներում հռչակված են եղել իբրև վեհանձն ու ասպետական պատւի տէր մարդիկ: Նրանք խիստ կերպով հալածում էին չը կազմակերպված գողերին, յաճախ հանդէս էին գալիս պաշտպանելու կեղեքվածներին՝ ընդդէմ ազդեցիկ կեղեքիչների:

Եւ այդ պատճառով էլ ժողովրդական երգերում բաւականաչափ գեղեցիկ ռոմանսներ են նուիրված նրանց գործունէութեանը:

Սպանիայից կամօրրան անցաւ Իտալիա:

Նէապօլիտանական կամօրրան սպանականի անմիջական շառաւիղն է:

Տեսնենք սակայն թէ ի՛նչպիսի՛ ժառանգութեամբ են հանդէս գալիս միջնադարեան սպանական gamurri-ների ներկայ իտալական սերունդները:

Տխուր ժառանգութիւն է:

Կամօրրան պահպանել է գործունէութեան եղանակները՝ գործելակերպերը և ծէսերը, բայց այն, որ կազմում է նրա ամենալաւ մասը, ժողովրդական երգերի նիւթ

*) Քաղել ենք «Р. В.» լրագրից:

էր, զարկերակը 82, կանոնաւոր։ Ցերեկով ջերմութիւնը 38,8, զարկերակը 96. Ընդհանուր վիճակը գոհացուցիչ է։

Գերմանական պաշտպանութեան [illegible] 1911 թ. [illegible] 350 միլիոն [illegible]

Մինիստրների խորհուրդը որոշեց Պետական Խորհրդի [illegible] 427 միլիոն [illegible] 19.800,000 րուբլի։

Մինիստրների խորհուրդը, քննելով Դումայի 32 անդամների օրէնսդրական առաջարկութիւնը՝ 2 միլիոն յատկացնելու պետական գանձարանից Սէմիրէչինսկի շրջանի երկրաշարժից վնասվածների օգտին, գտաւ այդ տեսակ օգնութիւնը կառավարութեան միջոցներից անհրաժեշտ, սակայն հարկաւոր տեսաւ աւելի ճիշդ որոշել պահանջվող գումարի չափը՝ համապատասխան օրինագիծ մշակելու համար։

—

Կիէվ.—Պոլիտեխնիկում մի 7 պրոֆէսօրներ հրաժարական տուին։

—

Լոնդոն.—Հարաւային Ուէլսի Կլայդի հովտում հանքային բանւորները անկարգութիւններ արին, ոստիկանութեան վրա նետեցին քարեր, հրդեհեցին մի քանի տնակներ։ Ոստիկանութիւնը, ստանալով օգնութիւն, ցրեց յանցաւորներին։

—

Բերլին.—Լանդտագում պատգամաւոր Գէյդէբրանդը յայտնեց, որ պահպանողական կուսակցութիւնը իրան իրաւունք է վերապահում վերջում հաշիւ պահանջել պրուսական կառավարութիւնից՝ թէ ինչու նա խօսեց յօգուտ Էլզաս-Լօտարինգիայի սահմանադրութեան։ Պատգամաւորի կարծիքով, այդ հարցը չափազանց կարևոր է գերմանական պետութեան ապահովութեան համար, որովհետև այդ շրջանում տարած բոլոր ջանքերը հարկ է լինում շակել պրուսական արիւնով. Պրուսիայի պատմական առաջնակարգ դրութիւնը հիմնված է կարգ ու կանոնի, ուժեղ զօրքի և ուժեղ միապետութեան վրա։

Պետական կանցլերը իբրև պրուսական մինիստր-նախագահ, առարկելով, ասաց, որ Էլզաս-Լօտարինգիային անկախութիւն տալը շահաւէտ է պետութեան համար. Ֆրանսիայի հետ պատերազմ ունենալու դէպքում Էլզաս-Լօտարինգիան կարող է իր դերը խաղալ։ Այդ երկիրը քաղաքական, կուլտուրական և տնտեսական տեսակէտներից պէտք է ըստ հնարաւորութեան աւելի սերտ կերպով միանայ գերմանական հայրենիքի հետ, ուստի և պէտք է մասնակցէ պետական գործերում։

Կանցլերի ճառը ծափահարութեամբ ընդունվեց ձախակողմեանների աթոռներում։

—

Պարիզ.—Մինիստրների խորհուրդը քննեց մայոր Մանժէնի զեկուցագիրը սուլթանական զօրքերի վերջին գործողութիւնների մասին։ Մանժէնը դրութիւնը նկարագրում է լաւատեսութեամբ։

—

Հռոմ.—Լրագիրների ասելով, Լուցցատին կը մնայ իր պաշտօնում մինչև մարտի 14-ի յոբելեանական հանդէսները, յետոյ Ջիօլետտին կը ձեռնարկէ կաբինէտ կազմելուն։

Ջիօլետտին ընդունվեց Թագաւորից։

—

Տօկիօ.—Սպասվում է Կօրէայի արիստօկրատիայի ներկայացուցիչների գալուստը՝ միկադօյին հաւատարմութեան զգացմունքներ յայտնելու համար։ Կօրէայի նախկին կայսրի գալը յետաձգվեց։

—

Վիէննա.—Պատգամաւորների պալատ։ Սլաւօնական դաշնակցութիւնը վճռեց շարունակել օպպօզիցիայի մէջ մնալ ժամանակաւոր բիւջէի և փոխառութեան հարցում։ Բիներտը խորհրդակցեց կայսրի հետ։ Պալատի մերձաւոր նիստում սպասվում է յայտարարութիւն պալատի արձակման կամ յետաձգման մասին, եթէ համաձայնութիւն չը կայանայ։ Բիւջէի քննութիւնը յետաձգելու առիթով կառավարութիւնը ներկայացրեց երեք ամսով ժամանակաւոր բիւջէ և 76 միլիոն կրօն է խնդրում զօրքի և նաւատորմի ծախքերը ծածկելու համար։

—

Մադրիդ.—Մինիստրների խորհուրդը Թագաւորի նախագահութեամբ ի միջի այլոց քննեց Ֆրանսիայի և Սպանիայի՝ Մարօկկօյի նկատմամբ ունեցած տարաձայնութիւնների հարցը։ Կանալեխասը յայտնեց, որ երկու երկիրների փոխադարձ բարեկամական յարաբերութիւնների դէպքում տարաձայնութիւնները կը հարթվեն բաւարարութեամբ։

—

Ստօկհօլմ.—Ստորին պալատում արտաքին գործերի մինիստրը խաղաղութեան շվէդական միութեան արած առաջարկութեան առիթով՝ որպէսզի Շվէդիան իր վրա նախաձեռնութիւն վերցնէ փոքր ազգութիւնների սպառազինումը սահմանափակելու գործում, յայտնեց, թէ այդ տեսակ քայլը ցանկալի հետևանքներ չի տայ։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 մարտի

Կ. Պօլիս.—Մահմուդ Շէվքէթ փաշան պալատում խոստացաւ զինւորացնել քրիստոնեաների մուտքը զինւորական դըպրոցները։

Բիւջէով նախատեսված է աւելացնել ստորին օֆիցերների ռոճիկները և Աբդիւլ-Համիդի պահակախմբի օֆիցերների ռոճիկները։

Այն խորհրդակցութիւնը, որ գումարեց լուսաւորութեան նոր մինիստրը ազգային դպրոցների արտօնութիւնների հարցի առիթով, յոյն պատգամաւորների և պալատի մեծամասնութեան ֆրակցիայի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, անհետևանք մնաց։

Մահմուդ Շէվքէթը եկող շաբաթ մեկնում է Սալօնիկ՝ Ալբանիայում և Մակեդոնիայում շրջագայելու համար։

—

Լոնդոն.—Լորդերի պալատ։ Վիճաբանութիւնները սկսեց Կէրզօնը, որ մինիստրութիւնից խնդրեց տեղեկութիւններ տալ Պարսկաստանում տիրող դրութեան, Բաղդադի երկաթուղու և պոտսդամեան տեսակցութիւնների մասին։ Մօրլէյը, պատասխանելով հարցերին, մատնանշեց, որ անկարելի է քննել սուվերէն անկախ պետութիւնների բանակցութիւնները առաջ, քան յայտնի է, որ բանակցութիւնները յանգեցին որոշ վերջաբանի։ Պարսկաստանի վերաբերութեամբ Մօրլէյն ասաց, որ կառավարութիւնը մեծ յոյսեր է դնում նոր պետական խնամակալի վրա։ Հարաւային-Պարսկաստանում երկաթուղիներ կառուցանելու հարցի առիթով Մօրլէյը ասաց, որ եթէ Անգլիան համապատասխան մասնակցութիւն կունենայ այդ երկաթուղիների կառուցման գործի մէջ, այն ժամանակ բրիտանական կառավարութիւնը չի հետևի նեղսիրտ քաղաքականութեան և չի պնդի իր բացառիկ իրաւունքների վրա։ Բաղդադի երկաթուղու վերաբերմամբ ասաց, որ բրիտանական կառավարութիւնը սկզբունքով նպաստաւոր է տրամադրված Թիւրքիայի երկաթուղային շինարարութեան նկատմամբ և վերջինի նշանակութիւնը Թիւրքիայի նոր ռէժիմի համար ճանաչում է։ Եթէ Անգլիան կողմնակից լինի Միջագետքի երկաթուղային հարցերի կանոնաւորմանը, նա կը դրդէ Կօվէյթի շէյխին զիջել գծի վերջնական կէտի համար Պարսից-ծոցի նաւահանգիստը։ Ինչ վերաբերում է Բաղդադ-Պարսից-ծոց գծի մասին եղած բանակցութիւնների վերջին փուլին, Մօրլէյը յայտնեց, որ Անգլիան ցանկանում է կանոնաւորել հարցը, որով վերջ կը տար կասկածանքներին և անվստահութեան։ Նա բանակցութիւններին նայում է լաւատեսութեամբ։ Կառավարութիւնը ղեկավարվելու է միջազգային վէճերը հնարաւոր չափով խափանելու ցանկութեամբ, բայց և միևնոյն ժամանակ պաշտպանելով Անգլիայի շահերը։

—

Շէշէվան.—Ընտրութեան ժամանակ պրինց Իմամ-Կուլի Միրզան հաստատեց, որ Թիւրքերը բացարձակօրէն պրոպագանդ են մղում Սօուջ-Բուլաղում և սրբապղծում են մզկիթները Սուլդուզում, և Հեռ. Գործ. Թղթակցին յայտնեց, որ եթէ պարսից կառավարութիւնը անմիջապէս եռանդուն միջոցներ ձեռք չառնէ, գարնանը Պարսկաստանին սպառնում է մեծ վրտանգ Սօուջ-Բուլաղում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՐԱՀԱՏԵԱԼ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔ

—

«Черноморск. Побережье» լրագրի խմբագիրը բարձր շրջաններին դիմել է մի պատճառաբանեալ խնդրագրով, որով խընդրում է այդ թերթի համար հաստատել յատուկ գրաքննիչ, որի պահպանման ծախքի կէս մասը խմբագրութիւնը իր վրա է վերցնում։

Խմբագիրը իր այդ վարմունքը պատճառաբանում է նրանով, որ մինչև 1905 թ., երբ գոյութիւն ունէր գրաքննչութիւն, մամուլի դրութիւնը անհամեմատ նախանձելի էր և աւելի ազատ, քան ներկայիս, երբ մամուլի դէմ յարուցված ադմինիստրատիվ հալածանքներն ու խստութիւնները առասպելական չափերի են հասնել և երբ ամեն օր լոյս տեսնող շրջաբերականները թելադրում են չը գրել այլ և այլ դէպքերի մասին, ինչպէս օրինակ Իլիօդորի մասին և այլն։

Թերթի խմբագիրը նմանապէս շեշտում է այն հանգամանքի վրա, որ ադմինիստրացիայի կողմից տուգանքներ են նշանակվում և նոյնիսկ բանտարկվում են մամուլի գործիչները, որպիսի սպառնալիքը մշտական երկիւղի տակ է պահում ամբողջ մամուլը։

Իսկ ադմինիստրացիայի այդօրինակ միջոցները ենթակայ են միայն սենատի վերաքննութեանը, որ առհասարակ յապաղում է։

Ի նկատի ունենալով ամբողջ պետութեան համար բացակայումը մի ընդհանուր օրէնքի, թէ երբ, ինչի մասին կարելի է գրել և ինչ ձևով, և առհասարակ ադմինիստրացիայի կողմից ձեռք առնվող խիստ միջոցները մամուլի դէմ, նմանապէս և այն, որ մամուլի վրա հսկող իւրաքանչիւր անձ իր հասկացողութիւններով և թելադրանքներով է առաջնորդվում, երբ մանաւանդ միևնոյն յօդուածի կամ արտատպութեան համար, միևնոյն քաղաքում և պայմաններում հրատարակվող մի թերթ տուգանվում է, իսկ մի այլը բոլորովին զերծ է մնում որևէ պատժից, խմբագիրը, ինչպէս ասացինք, իր վրա վերցնելով ծախքի մի մասը, խընդրում է հաստատել գրաքննիչ Եկատերինօդար քաղաքում։

Նա վերջում կցում է, որ գրաքննիչ հաստատելու պահանջը վաղուց ի վեր հասունացել է։

Կարծեօք աւելորդ է որևէ բան աւելացնել, որովհետև սրանից պարզ կերպով երևում է մամուլի գործողի դրութեան ամբողջ ողբերգականութիւնը։

ԱՍԽԱԲԱԴԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

IV *)

Ասխաբադի հայ գաղութի տնտեսական կացութիւնը աննախանձելի չէ։ Ընդհանուր առմամբ տեղիս հայերը ապահովված են և շատ անգամ աւելի լաւ կեանք են վարում, քան թէ իրանց հայրենիքում լինելիս։

Մանուֆակտուրան, կարելի է ասել, բացառապէս հայերի ձեռքն է կենտրոնացած։ Եթէ անցնէք շուկայով, կը նկատէք, որ բոլոր աչքի ընկնող վաճառատները պատկանում են հայերին, և պէտք է ասել, որ այդ ամբողջ հարստութիւնը ձեռք են բերել նրանք վերջին տասնեակ տարիներում։ Ասխաբադ գաղթած հայերից շատերը սկզբում ոչինչ չեն ունեցել, կամ եթէ ունեցել էլ են, մի փոքրիկ դրամագլուխ, որով կարճ ժամանակի ընթացքում դիզել են նրանք տասնեակ հազարներ, շնորհիւ իրանց առևտրական սուր հոտառութեան և, պէտք է խոստովանել, մասամբ էլ իրար յաջորդող «անանկութիւններին»։

Վաճառականութեան համար բարեյաջող պայման է հանդիսանում այն հանգամանքը, որ Ասխաբադումն են գտնվում երկաթուղու դէպօն իր հազարաւոր աշխատող ձեռքերով, բազմաթիւ պետական ու բանկային ծառայողներ, զինւորականներ, որոնք վաճառանոցի յուսատու և սպառող մշտիններ են հանդիսանում։

Տեղիս հայ վաճառականները առևտրական կապեր ունեն նմանապէս Պարսկաստանի հետ. դրան նպաստում է այն, որ Ասխաբադը սահմանագլխին մօտ է և առևտրականները հեշտութեամբ Պարսկաստան են արտահանում մեծ քանակութեամբ մանուֆակտուրային ապրանք, նաւթ, շաքար և այլ ռուսական ապրանքներ, ներմուծելով այնտեղից բամբակ, բուրդ, չոր մրգեղէն և այլն։ Պարսկաստանի հետ ունեցած այդ առևտրական գործն էլ գտնվում է հայերի ձեռքում։

Հայերի ձեռքին է կենտրոնացած նաև բամբակի արդիւնաբերութիւնը։ Բամբակը մաքրելու և բամբակից իւղ պատրաստելու բոլոր գործարանները պատկանում են հայերին։ Հաւաքելով բամբակը շրջակայ թիւրքմէններից, հայերը մաքրում և արտահանում են Ռուսաստան, իսկ բամբակի կորիզներից պատրաստած իւղն էլ վաճառում իրանց՝ թիւրքմէններին, որոնք ուտելու համար գործ են ածում բամբակի իւղը։ Բացի յիշեալ գործարաններից հայերի ձեռքում գտնվում է կատարելագործված մեքենաներով մի ջրաղաց, որ աղում է ալիւրը զանազան տեսակներով։ Նման գործարաններ տեղիս հայ վաճառականները ունեն Մերվում, Թէջէնում և Պարսկաստանում։

Այսպէս, ուրեմն, տեսնում ենք, որ հայերը առաջ են անցել առևտրական գործում, ուր առանձնապէս աչքի է ընկնում Տէր-Մկրտչեան առևտրական տունը միլիօնների շրջանառութեամբ՝ չունենալով մրցակից ամբողջ շրջանում։

Հայերի մի զգալի տոկոսն էլ զբաղվում է սայլապանութեամբ։ Սայլերը կազմում են նրանց սեփականութիւնը, և պէտք է շեշտել, որ հէնց սայլապաններից շատերը ունենն տներ։ Հայերի մի մասն էլ՝ արհեստաւորներ են ու գործակատարներ. նրանք նոյնպէս վատթար կացութեան մէջ չեն գտնվում ներկայումս։

Կան, ի հարկէ, այնպիսիներն էլ, որոնք մշակութիւն են անում և վաստակում իրանց խղճուկ օրապահիկը։ Այդպիսիները գտնվում են իսկապէս աննախանձելի դրութեան մէջ։ Նրանք ապրում են քաղաքի ծայրերում, հեռու, ուր քայլելիս կօշիկները խրվում են փոշու հաստ շերտերի մէջ, և ուր տարածված են հիւանդութիւնները մեծ չափերով։

Նրանք մոռացված են իսպառ և անկարող օգտվել քաղաքի բաւականութիւններից։ Օտար աշխարհն էլ տանջանքների բոյն է դարձել այդ թշուառների համար։

Վերոգրեալներն ամփոփելով՝ Ասխաբադ գաղթած հայերի համար պիտի ասել, որ նրանք ընդհանրապէս բարեկեցիկ կեանք են վարում, որ առաջ գնալու և բարեյաջող պայմաններում են ապրում և որ նրանց մեծամասնութիւնը սեփականատէրեր են. մօտաւորապէս 400 տնատէրեր ունեն տներ քաղաքի ամենալաւ մասերում. ամբողջովին հայերով է բռնված քաղաքի կենտրոնը, ուր և կենտրոնացած են քաղաքային, պետական, կրթական և մասնաւոր աչքի ընկնող հիմնարկութիւնները։

Տեսնենք ինչ մակարդակի վրա և ինչ դրութեան մէջ են գտնվում տեղիս հայ համայնքի կրթական, մտաւոր և հասարակական գործերը։

Հայկունի

*) Տես «Մշակ» № № 45. 49 և 51.

դարձող մասը՝ բոլորովին կորցրել է։

Կորցրել է աւազակային վեհանձնութեան, ասպետութեան սկզբունքը։

Սպառնալիք, բռնութիւն, անաբեկումներ, ուժեղի իրաւունքների շահագործումը, տուրքեր գանձելու սիստեմը, ոճրագործութեան հետքերի ծածկելը և իրանց մասնութիւն անողներից վրէժխնդիր լինելը՝ նրանց գործելակերպն են։

Բայց անբարոյականութիւնը նրանց շարքերը մտել է այն օրից, երբ նա սկսել է զէնք ծառայել նաև օրինական իշխանութեան մարմինների ձեռքում։

Բուրբոնների կառավարութեան ժամանակ, XIX դարի առաջին տասնամեակներում, կարդինալ Ռուֆֆօյի ու Դէլկարէտօյի օրերով կամօրրան նրանց ձեռքում զէնք էր, գինակից, բէակցիայի գլխաւոր շտաբ, կառավարութեան քաղաքական ու ոստիկանական դաշնակիցը։ Իտալիայի միութեան համար Գարիբալդիի սկսած ապստամբութիւնը Սիցիլիայում ճնշելու համար կառավարութիւնը չը վարանեց դիմել նէապօլիտանական կամօրրայի աջակցութեանը։

Ցետագայ ժամանակներում արդէն նէապօլիտանական խուժանը առանձին պատիւ էր համարում իր համար բացարձակօրէն կոչվել guaglione 'e mala vita և աւելի մեծ պատիւ՝ մտնել annurata soggietà-ի մէջ (onorata società—«պատւաւոր ընկերութիւն»)։

Դրանով նա ոչ միայն յարգանք էր վաստակում հասարակ դասի մէջ, այլ և մօտենում ու շփվում էր կամօրրայի ղեկավարների շրջանին։

Իտալիայի միութիւնը առաջին խոշոր հարուածը տուեց այդ ոճրագործ կազմակերպութեանը, և ահա այդ օրերից էլ նրա այլասերումը, որ սկսված էր արդէն, ծաւալվում է մեծ չափերով։

Չը նայելով դրան՝ նա իր յանցաւոր գոյութիւնը քարշ է տալիս մինչև այսօր էլ։

Միանգամից արմատախիլ անել, բնաջնջել նրան անհնարին եղաւ։

Այսօր, այդ դասի շնորհիւ, նա իր էութեամբ հրապարակի վրա է։

Ժամանակակից կամօրրիստը խսկապէս շատ նման է ֆրանսիական ապաշներին, իտալական կեանքի մի քանի ինքնուրոյնութիւններով օժտված։ Ուստի միանգամայն հասկանալի պէտք է լինի, թէ ինչ տարրերից է կազմված այդ «պատւաւոր» ընկերութիւնն այժմ։ Նրա մէջ մտնում են պրօֆէսիօնալ մանր ու խոշոր գողեր, գրպանահատներ, մարդասպաններ, տաժանակիր աշխատանքներից փախստականներ, զանազան շուլէրներ, պրիտօններ պահողներ, սուտէններներ և նրանց ընկերուհիները։ Վաղուց այդպիսի սրիկաների մի բանակ ոչնչացված կը լինէր, եթէ չը լինէին նրա ղեկավարող բարձր շարքերում ազդեցիկ մարդիկ, պաշտօնեաներ, հոգևոր իշխանութեան անդամներ, տեղական ինքնավարութեան գործիչներ, արիստօկրատներ, տիտղոսաւոր աւանտիւրիստներ, փաստաբաններ, պարլամենտի անդամներ և գաղտնի ոստիկանութեան այն անդամները, որոնց յանձնված է մաքառել կամօրրայի դէմ։ Ընկնելով նէապօլիտանական հասարակական թափթփուկների խուժանի մէջ երիտասարդ հասակից՝ իւրացնում է նրա մօրալը, վարժվում է բիսկաւոր գործերի ու հեշտ վաստակների։ Առաջին գողութիւնը և նրա համար պատիժ կրելը նրան դարձնում են անցեալ ունեցող մարդ, որի առաջ ընդմիշտ փակված է ազնիւ աշխատանքի ճանապարհը և ընդհակառակը լայն բացված, ինչպէս կամօրրիստներն են ասում, «վատ կեանքինը» (mala vità)։

Դրանից յետոյ նա պէտք է համարձակ կարող է պահել onammurata, այսինքն ընտրել անառակ կանանց միջից մէկին իր համար ընկերուհի, շահագործել նրան նիւթապէս, բայց որը իրաւունք չունի դաւաճանել նրան սիրոյ մէջ։ Այդպիսի դաւաճանութեան համար նա վրէժխնդիր է լինում անգթօրէն։ Այնուհետև նա մտնում է կողպտիչների մէջ նախ՝ իբրև ստորադրեալ անդամ, ապա արդէն պատասխանատու դերեբում և իբրև հրամանատար։ Իր յանցաւոր աշխատանքի վաստակը վայելում է ոչ նա. նրան շահագործում են աւելի մեծերը, ղեկավարները, և նա հլու հնազանդութեամբ ստիպված է ենթարկվել նրանց։ Այդ կողմից կամօրրայի կանոնադրութիւնը շատ խիստ է ու անողորմ. ոչ միայն capo in testa-ն—կամօրրայի պարագլուխը—այլ և թաղապետները (Նէապօլը բաժանված է կամօրրական թաղերի) կարող են անել՝ ինչ ուզում են, մինչև իսկ ծեծել. իսկ նա պիտի կանգնէ նրա հարուածների տակ անխօս, անշարժ ու հլու։

Այդ է հասարակ կամօրրիստի դրութիւնը։ Բայց եռանդոտ, յանդուգն ու տաղանդաւորները դրանցից շուտով կարողանում են դիրք ստեղծել. հասարակ գողից դառնում է կազմակերպող, պլանը մշակող, դերերը բաժանող, միջոցներ հայթայթող, գողացվածը վերցնող ու նիւթական վարձատրութիւնները բաժանող։

Դրա շնորհիւ էլ այդ «պատւաւոր» հասարակութեան մէջ առաջ են եկել կապիտալիստներ ու պրօլետարներ։ Առաջինը առանց որևէ ռիսկի ամեն դէպքում և ամեն կերպ շահագործում է վերջիններին աւելի վատթար կերպով, քան բուրժուազական կապիտալիստները։

Այդպիսի կապիտալիստներ հանդէս են գալիս ներկայ դատավարութեան մէջ մի քանիսը, որոնցից մէկն է հէնց ինքը սպանված Կուօկօլօն։

Աւելի շահաւէտ ու անպատասխանատու դերում են այն կամօրրիստները, որոնք ներկայանում են իբրև միջնորդ հասարակական թափթփուկների ու բարձր խաւերի միջև։ Նրանց դերը յայտնի է ամեն մի նէապօլցու, բայց մնում են անպատիժ, որովհետև հովանաւորվում են մի քանի ազդեցիկ անձանց կողմից, որոնք մատուցանում են իրանց ծառայութիւնները ոչ առանց վարձատրութեան։ Իր հերթին կամօրրան պաշտպանում է՝ ուր պէտք է՝ այդ հովանաւորողների վարչական ու քաղաքական թեկնածութիւնը և վերացնում դրանց հակառակորդներին։

Սնվելով գողութեամբ ու թալաններով, անառակ կանանց շահագործութեամբ, այդ կամօրրան այնուամենայնիւ ունի իր ուրոյն հասկացողութիւնը պատւի մասին. զօնօսը նա խստիւ արգելում է։

«Ազնիւ կամօրրիստը» ոչ միայն մատնութիւն չէ անում, չէ դաւաճանում իր ընկերներին, կազմակերպութեանը՝ թէկուզ իր կաշին ազատելու համար իշխանութեան հետ ընդհարվելիս, այլ և հրաժարվում է onorata societ-ի գոյութեան մասին որևէ խոստովանութիւն անել։ Հակառակ դէպքում դաւաճանողին սպասում է արհամարհանք, հալածանք և մինչև իսկ մահ։ Այդ գաղտնապահութեան շնորհիւ էլ կամօրրայի ոճրագործութիւնների, գործողութիւնների մեծ մասը մնում է անյայտ։

Այդչափ խստութիւնն ու գաղտնապահութիւնը չը կարողացաւ, սակայն կամօրրիստների շարքերում սկսված այլասերման առաջն առնել, և, իբրև ապացոյց, վերջին ժամանակներս նրանցից շատերը ծառայում են գաղտնի ոստիկանութեանը իբրև ագէնտներ։

Դրանց է պարտական իտալական ոստիկանութիւնը կամօրրիստների ղեկավարների վերջին կալանաւորութիւնները։

Այնքան ուժեղ է դեռ այդ կազմակերպութիւնը, այնքան մեծ ծաւալ ստացած, որ կառավարութիւնը աւելի լաւ ու նպատակայարմար է համարել դրանց դատավարութիւնը կատարել Վիտերբօյում, այլ ոչ Նէապօլում, ուր կատարված է սպանութիւնը, ուր ապրում է վկաների մեծ մասը։

Նէապօլում քննել այդ գործը միանգամայն անհնարին է համարվել։

Ի՞նչ երաշխաւորութիւն, արդարադատութեան համար, որ երդուեալ-դատաւորների կազմի ու մագիստրատուրայի մէջ չեն մտնի միևնոյն գաղտնի կամօրրիստները։ Միւս կողմից էլ նէապօլի հասարակական կարծիքը, որ մօտիկից ճանաչում է այդ դատի հերոսներին, համապատասխան միջավայր չէ կարող լինել անաչառ քննութեան համար։

Ազատ պատահարներից, ազատ կողմնակի ազդեցութիւններից՝ իտալական արդարադատութիւնը ուզում է այդ մանաւոր, վրիժառութեան հողի վրա կատարված սպանութեան քննութիւնից դուրս հանել նէապօլիտանական կամօրրայի ամբողջ ֆիզիօնոմիան իր բոլոր գործելակերպով և ազատել Հարաւային Իտալիան սօցիալական ժահր դարձած այդ գաղտնի ահաբեկողների կօշմարային ճիրաններից։

Լ.

ՂԱԹԱՐԵԱՆ ՀԱՆՔԵՐ

Զանգեզուրի գաւառը իր բռնած տարածութեամբ Գանձակի նահանգի մեծ և բազմամարդ գաւառներից մէկն է. բնակչութիւնը մօտաւորապէս 135,000 է. գաւառական քաղաքը Գօրիսն է, որ գտնվում է գաւառի հիւսիսային մասում, հեռու կենտրոնից. այս հանգամանքը ստեղծել է զանազան գաւառամասերում առևտրական շուկաներ, որոնք նայած միջավայրի պահանջին՝ զարգանում են արագ ու դանդաղ։ Այդպիսիներից մէկն է և Ուզուրչայի շուկան Ղափան գաւառամասում, ուր կայ մօտաւորապէս 110 խանութ զանազան տեսակ առևտրականների և արհեստաւորների. այստեղ է և 5-րդ մասի պրիստաւի բնակարանը. առևտրականները հայեր են և Թուրքեր, տեղացիներ և եկւորներ։ Առևտուրը վերջին տարիներս զգալի կերպով պակասել է, շնորհիւ ժողովրդի տնտեսապէս քայքայվելուն, որ հետևանք է՝ ինչպէս մօտիկ անցեալներում տեղի ունեցած հայ-Թուրքական անմիտ ընդհարման, նոյնպէս և մի շարք վերջին տարիների անբերրիութեան։

Ցորենի պուդը ծախվում է 1 ր. 80 կ., իսկ գարին 1 ր. 30 կոպ.։ Գարին, ինչպէս տեսնում ենք, համեմատած ցորենի հետ խիստ բարձր է, այն պատճառով, որ գիւղացու գլխաւոր աշխատող կենդանին ջորին է կամ ձին. նա է արտից հնձանը բերողը, անտառից փայտ կրողը, պղնձաքար տեղափոխողը։ Երկրի աշխարհագրական դիրքը առայժմս անկարելի է դարձնում սայլերի, ֆուրգոնների գործածելը. տեղը լեռնային է, չը կան կանօնաւոր ճանապարհներ։ Առևտուրի պակասելու երրորդ պատճառն էլ այն է, որ չափազանց շատացել է առևտրականների թիւը, մինչդեռ շրջանի պահանջը նոյնն է։ Առևտրականները ամբողջ օրերը պարապ նստած են խանութներում, սպասում են կիրակի օրվան։ Կիրակին առևտուրի գլխաւոր օրն է, որովհետև այդ օրն է հանքի բանւորը և գիւղացին ազատ։

Թուրք բանւորները ուրբաթ օրը չեն տօնում։ Մինչև վերջին տարին՝ 1910 թ., բոլոր առևտրականները, հայ թէ Թուրք, ոչ մէկը՝ առաջինը իր կիրակին, երկրորդը իր ուրբաթը չէր տօնում։ Հայերի չը տօնելու պատճառը վերև յիշածս հանգամանքն է. առևտուրի օրը կիրակին է. հակառակ դէպքում հայերի համար ոչ մի նշանակութիւն չունի առևտուր անելը. ինքնըստինքեան առաջ է գալիս հայ առևտրականների անանկութիւն։ Մի տարի է արդէն, որ տեղական իշխանութիւնը պահանջում է առևտրականներից, որ հայերը կիրակին, իսկ Թուրքերը ուրբաթը տօնեն մինչև կէս օր։ Երևոյթը միանգամայն ուրախալի է. հանգստութիւնը մարդու բնական պահանջներից մէկն է, որը ինքը պիտի փնտրէ գտնել և ոչ թէ նրան յիշեցնեն կամ ստիպեն՝ թէ հանգստացիր։ Գանձակեցի մի խումբ Թուրքեր խնդրագրով դիմել են Փոխարքային, խնդրելով թոյլատրել իրանց տօնել ուրբաթը կիրակի օրվայ փոխարէն. խնդիրը մնացել է անհետևանք։ Ուրեմն, երբ Գանձակում պարտաւորեցուցիչ է Թուրքերին տօնել քրիստոնէից կիրակին, լաւ կը լինէր, որ մեզանում ևս այդ մտցվէր։ Օրէնքը ընդհանուր է և նրա անաչառ գործադրումը դատաւորի արժանիքներից մէկն է։ Գործադրելով այդ օրէնքը մեզանում ևս երկու մեծ գործ կատարված կը լինէր. նախ՝ որպէս օրէնք գործադրվում է, երկրորդ՝ կը վերանար այն խուլ դժգոհութիւնը հայ առևտրականների կողմից, որոնք զրկվում են շաբաթվայ միակ առևտուրի օրից—կիրակիից, որը մի մեծ հարուած է նրանց առանց այն էլ ընկած առևտուրին։ Լիայոյս ենք, որ այս հանգամանքը ևս պատշաճաւոր իշխանութեան ուշադրութեանը կարժանանայ և կը ստանայ դրական լուծումն։

Արաքս

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

I

Կաթողիկոսական թափուր գահի համար առաջիկայում սպասվող ընտրութիւնները, ինչպէս բոլոր նշաններից երևում է, առաջացնելու են թէ հասարակութեան լայն խաւերում և թէ մամուլի մէջ ընտրական մեծ պայքար։ Արդէն մամուլի մէջ տեղ են գտնում ընդարձակ յօդուածներ կաթողիկոսական թեկնածուների մասին, հասարակական շրջաններում հարց ու փորձ են անում և չափազանց հետաքրքրվում, թէ ով է այսինչ կամ այն-ինչ կուսակցութեան կամ լրագրական օրգանի թեկնածուն և այլն։

Այս տեսակ վաղաժամ հետաքրքրութիւնը կաթողիկոսական խնդրի և թեկնածուների մասին շատ նշանակալից է և բնորոշ այն տեսակէտից, որ ներկայումս մեր ազգի իրականութեան համար, ինչպէս ամենքն էլ գիտակցում են, կաթողիկոսական հաստատութիւնն ու ապագայ կաթողիկոսացուն շատ էական և առաւել ևս կարևոր նշանակութիւն պէտք է ունենան, որովհետև վերոյիշեալ խնդրի աջող լուծումից է կախված հայկական խղճուկ կեանքի էական գործոնների գոյութեան կամ նպատակայարմար գործունէութեան կենսունակութեան ույժը։

Արդեօք նոյնն էր տեղի ունենում մօտիկ անցեալում, երբ ընտրական պայքար էր մղվում կաթողիկոսական պատգամաւորների կամ հէնց կաթողիկոսական թեկնածուների ընտրութեան շուրջը։

Դեռ ևս թարմ է հասարակութեան մէջ անցեալ կաթողիկոսական ընտրութիւնների առիթով տեղի ունեցած անցուդարձը։ Նախ մամուլի մէջ սկզբունքային բանակռիւ ծագեց կաթողիկոսական հաստատութեան անհրաժեշտութեան և նշանակութեան մասին հայ ժողովրդի կեանքի ներկայ պայմանների տեսակէտից։ Ապա հասարակութեան մէջ աչքի ընկնող դեր կատարել կամեցող գործիչ-փրկիչներից շատերն այն ժամանակ թէ խօսքով և թէ գործով բոլորովին այլ վերաբերմունք ունեցան կաթողիկոսական խնդրին, քան թէ յետագայում։

Անցեալում հրատարակվող «Երկրի Ձայնը» շաբաթաթերթը, բացէ ի բաց ժխտելով կաթողիկոսական հաստատութեան կարևորութիւնը հայ ժողովրդի գոյութեան ներկայ՝ իբր թէ բարեփոխված պայմանների պատճառով, առաջարկում էր հասարակութեանը ունենալ կատարեալ անտարբեր վերաբերմունք կաթողիկոսական ընտրութիւններին և անուանում էր դրանով հետաքրքրվողներին յետադէմներ և կղերականներ։

Իսկ մի այլ օրաթերթ, որի շուրջը խմբված փրկիչների զօրագունդը մինչև օրս էլ շարունակում է իր փրկչական գործունէութիւնը լրագրական և հասարակական ասպարէզի վրա, չը համարձակվեց տալ անցեալ ընտրութիւններին մինչև իսկ գոնէ մի առաջնորդող յօդուած կաթողիկոսական խնդրին և բաւականացաւ լրագրական երկրորդական և երրորդական նշանակութիւն ունեցող բաժիններում տեղ տալ պատահական գրութիւններին կաթողիկոսական թեկնածուների մասին։ Սակայն մի քիչ յետոյ իրապէս ունեցաւ ամենաջերմ մասնակցութիւն կաթողիկոսական ընտրութիւններին վերոյիշեալ օրաթերթը, որի շուրջը խմբված փրկիչների զօրագունդը դրանով հաստատեց, որ թէպէտև առերես կեղծում էին նրանք, իբրև ձևացնողներ չը հետաքրքրվող՝ կաթողիկոսական խնդրով, սակայն գաղտագողի՝ կուլիսից դուրս էին գալիս և միջից կէս լինում ապագայ կաթողիկոսացուի համար։

Այդ զօրագնդի փրկիչներին պատկանող ազդեցիկներից մէկը, որ անցեալ կաթողիկոսական նախընտրական ժողովներից մէկում հանդէս եկաւ հասարակութեան առաջ իր credo-ով, կաթողիկոսութեան մասին ժողովականներին յայտնեց, որ չարժէ զբաղվել ներկայումս այդ տեսակ խնդիրներով, քանի որ այժմ պէտք է սօցիալական և այլ ...ական վերջաւորութիւններ ունեցող խնդիրները առաջ մղել և թողնել կաթողիկոսական հարցը միմիայն տէրտէրներին ու հոգով տիրացուներին...

Բայց, ով զարմանք, երբ պէտք է կատարվէր նորընտիր կաթողիկոսի օծումը, վերոյիշեալ փրկիչ-գործիչը հօրթային ոգևորութեամբ ու բերկրանքով ստանձնեց բուլվարային թերթի թղթակցի պաշտօնը, շտապեց Էջմիածին և փրփուրը բերանին սկսեց գովաբանել վանական պարիսպների տակ կաթողիկոսութիւնը մեծադղորդ ճառերով...

Իսկ մի այլ ալեզարդ գրական հասարակական գործիչ, որին հայկական կեանքի մէջ, թէ անցեալում տեղի ունեցած անցուդարձի և թէ վերջին ժամանակները մեր մէջ գոյութիւն ունեցող այլ և այլ կուսակցութիւնների, ուղղութիւնների, գրական հասարակական հոսանքների модный журналъ-ը կարելի է համարել, բացէ ի բաց յայտնում էր աջ և ձախ, որ կաթողիկոսական խնդիրը տիրացուական գործ է, իրան չէ հետաքրքրում և այդ պատճառով էլ ներկայ չէ լինում նախընտրական ժողովներին, որոնք տեղի էին ունենում անցեալում կաթողիկոսական ընտրութեան համար յատկապէս ընտրված յանձնաժողովի նախաձեռնութեամբ։

Սակայն յետագայում երևաց, որ տիրացուական գործով չը հետաքրքրվողը՝ չափազանց հետաքրքրվում է տիրացուական գործ կատարողներով, նախ չը խնայել ժամանակն ու շրջել եկեղեցիները՝ տեսնելու թէ ովքեր են պատուիրակներ ընտրվում, ապա ներկայանալ նորընտիր կաթողիկոսին, մի քիչ յետոյ էլ մի շարք յօդուածներով ժխտել ընտրական սկզբունքն և ապացուցել, որ նշանավոր թեմական առաջնորդներ լինեն, իսկ վերջում էլ կաթողիկոսի մահվան առիթով սուգ ու շիվան բարձրացնել մամուլի մէջ «Հայաստանեայց եկեղեցու» հասցէին՝ «սուգ զգեցիր...» և այլն յօդուածով։

Պատկերը լրացնելու համար, այս էլ ասենք, որ անցեալ կաթողիկոսական ընտրութիւններին սունկի պէս բուսան մեղուական ու նոր-դարական ոգով ներշնչված թերթեր ու ագիտատօրներ, որոնց՝ կաթողիկոսական թեկնածութեան պաշտպանութիւնը յենվում էր բացառապէս աստուածաբանութեան և լեզուագիտութեան վրա և որոնք, ինչպէս պատմում էին, պօստային բազմակողմանի յարաբերութեան մէջ էին Բաթումի վրայով Կ. Պօլսի հետ...

Հէնց որ կաթողիկոս ընտրվեց և կաթողիկոսական խնդիրը կորցրեց իր այժմէութիւնը, վերոյիշեալ գործոններն էլ հանդերձեալ աշխարհը անցան...

Ինչպէս և ուրեմն, այս դէպքում էլ մեր խօսքը բացառութիւնների մասին չէ։

Կալեաս

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի թոյլտւութեամբ վաղը տեղի կունենայ վրաց ազնուականութեան արտակարգ ժողովը։

◆ Կովկասի Փոխարքայի թոյլտւութեամբ Թիֆլիսի նահանգապետ Լիւբիչ-Եարմօլովիչ Լօզինա-Լօզինսկին իրաւունք է ստանում վեց ամսով ստանալ արձակուրդ։

◆ Կովկասի Փոխարքայի խորհուրդը յայտնեց կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհրդին, որ ի նկատի ունենալով ղեմստվոյին պահեստի գումարների քչութիւնը՝ 1911 թւի ընթացքում վճռված է յիշեալ Ընկերութեան խորհրդին բաց թողնել 2,000 ռուբլի՝ Ընկերութեան վիճակագրական աշխատանքների համար. հետևեալ 1912—14 թ. համար Ընկերութեանը կը տրվի 3,000 ր.։

◆ Ռուսաց Աշխարհագրական Ընկերութեան միջոցներից յատկացված է Բուշին 1,600 ր. Հիւսիսային Կովկասը բուսաբանական տեսակէտից հետազօտելու համար. 800 ր. Գերասիմովին՝ Էլբրուսի հիւսիսային սառցարանները ուսումնասիրելու համար. 800 ր. Կուզնեցովին՝ գիտական նպատակով Դաղստան գնալու և 200 ր. Ենդրժեվսկին՝ Հիւսիսային Կովկասի սառցարանները քննելու համար։

◆ Վրաց Դրամատիկական Ընկերութիւնը վճռել է եկող սեզօնի սկզբին տօնել հայազգի յայտնի դերասանուհի Մարիամ Սաֆարեան-Աբաշիձէի դերասանական գործունէութեան յոբելեանը։

◆ Հասարակական կլուբում այսօր սովորական երեկոյթ չի լինի։ Մօտակայ երեկոյթը տեղի կունենայ մարտի 26-ին, ուր Ա. Աստախովան կը կարդայ ռեֆերատ Բեռնշտէյնի մասին։ Կը լինի դասախօսութիւն նաև Գաբրիեանի և Րօզէնբախի մասին։

◆ Մարտի 9-ին, Թիֆլիսի կանանց բարձր դասընթացքներում, խորհրդի անդամների և երկու բաժանմունքների ունկնդրուհիների ներկայութեամբ, կայացաւ Պետերբուրգի համալսարանի արևելեան ֆակուլտէտն աւարտած Ս. Կակաբաձէի առաջին փորձնական դասախօսութիւնը Վրաստանի պատմութեան մասին։ Երկրորդ դասախօսութիւնը լինելու է մարտի 23-ին։ Պարոնը ցանկութիւն է յայտնել դասախօսել եկող տարի այդ դասընթացքներում։ Մարտի 16-ին կը կայանայ Ս. Տումանսկիի նոյնպէս առաջին փորձնական դասախօսութիւնը «Կովկասում իսլամի առաջին երևալը» թեմայով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան նորընտիր անդամ Ժուրուլին ցայսօր դեռ չէ ստանձնել իր պարտականութիւնները, որովհետև կապված լինելով Բաթումի քաղ. ինքնավարութեան գործերի հետ՝ ստիպված է եղել գնալ Բաթում։ Սակայն անցեալ օրը Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Կօկչայեանը հեռագրով առաջարկեց շտապել գալ Թիֆլիս յանուն քաղաքային վարչութեան շահերի։ Մի խումբ ձայնաւորներ մտադիր են այդ մասին հարցապնդում ուղղել դումայի առաջին նիստում։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը, հիմնվելով քաղաքային քիմիկոս Ալիբէգեանի հաղորդագրութեան վրա, առաջարկել է սանիտարական բժիշկներին քաղ. լաբօրատօրիան տանել պասուց իւղի նմուշները՝ քննութեան համար։

◆ Հրէաների ռաբբին թոյլատրվեց հանգանակութիւն անել յօգուտ հրէայ աղքատ զինւորների և ընտանիքների՝ առաջիկայ Զատկի տօների համար։

◆ Գանձակի և Թիֆլիսի նահանգապետները դիմեցին երկրագործական և պետական կալուածների գլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօրին, խնդրելով շուտով ամենամանրազնին հետազօտութիւն կատարել տալ Շիրակի դաշտում և համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել մօրեխների բուների դէմ։

◆ Այսօր երեխաների համար, երեկոյեան ժամը 4—5-ը, Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան շինութեան մէջ (Ալէքսանդրեան այգու մուտքի մօտ) տ. Գուրգենիձէն կը կարդայ դասախօսութիւն՝ «Ակ-Բազար»։ Վաղը, ժամը $9^1/_2$—11-ը, Աղաբաբեանը երեխաների համար կը կարդայ «Հովիւ Ղազօն և մի կտոր չոր հաց»։ Տիկ. Լաշկարաշվիլին վրացերէն, ժամը 11—12-ը, կը կարդայ «Եաշան»։ Հասակաւորների համար բժ. Դիասամիձէն վրացերէն կը դասախօսէ ժամը 5—6 սիֆիլիսի մասին։

◆ Քութայիսում մտադրութիւն կայ հրատարակելու ամենօրեայ մի թերթ, վրացերէն լեզուով, «Կոլխիդա» անունով։

◆ Կառավարութեան կողմից չը հաստատված Իոսիֆ Փանցխավայի փոխարէն Քութայիսի քաղաքային ինքնավարութեան վարչութեան անդամի ընտրութիւնը տեղի կունենայ ամսիս 14-ին։ Իբրև թեկնածուներ տալիս են շատ անուններ։ Տրվում են նաև Պ. Ղլիկանիի, Դ. Մգլովանիի և Բ. Ջիմակաձէի անունները։

◆ Մարտի 10-ին Շուշու գաւառի գեղջկուհի Հայկանուշ Զաքարեանը, որ ապրում է Ելիզավետինսկայա փող. № 99 տանը, կեանքից հրաժարված՝ թոյն ընդունեց։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բագուի բոլոր եկեղեցիների կառավարիչ Զաւէն վարդապետին Շուշում նոր պաշտօն տալու առիթով Բագուի հայկական հասարակական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները մի մանրամասն պատճառաբանեալ խնդրագիր ուղարկեցին Էջմիածին՝ կաթողիկոսական տեղապահին, խնդրելով թողնել հայր-սուրբին իր այժմեան պաշտօնում, իսկ նրա տեղ նշանակել Շուշում ուրիշին։ Խնդրագրի մէջ շեշտված է Զաւէն վարդապետի գործունէութեան աչքի ընկնող գծերի վրա, որոնց շնորհիւ նա ձեռք է բերել տեղական հասարակութեան համակրանքը։

◆ Բագւում քաղ. 6-դասեան դպրոցի Թուրքերէն լեզուի ուսուցիչ Ջաֆարօվը և II ռուս-Թուրքական վարժարանի կառավարիչ Մահմուդօվը խնդրամատոյց են եղել իշխանութեանը՝ թոյլ տալու իրանց հրատարակել Բագւում երեխաների համար մի պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ «Դէբիստան» (Դպրոց) անունով։

◆ Թիֆլիսի կանանց դասընթացքների տնտեսական մասնաժողովը երկրորդ անգամ դիմել է Բագուի քաղ. վարչութեան, խնդրելով 10,000 ր. նպաստ նշանակել։ Դասընթացքների դեֆիցիտը հասել է 16,000 ռուբլու։

◆ Ինչպէս լսել է «Баку»-ն, Բագւում մի խումբ մահմեդական ինտէլիգենտների մէջ միտք է յղացել հրատարակելու մի անկուսակցական, խիստ-առաջադիմական ռուսական մեծ օրաթերթ։ Լրագրում գլխաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձված լինի ռուսական մահմեդականների զանազան կարիքներին։ Լրագիրը պաշտպանելու է նաև մահմեդականներին աջակողմեան մամուլի զանազան յարձակումներից։ Թերթի հրատարակութեանը կը ձեռնարկվի մայիսի սկզբից։ Մեզ մնում է ցանկալ իրագործված տեսնել մեր դրացիների այդ բարի մտադրութիւնը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մարտի 10-ին, Արքունական թատրոնում, Բօրոնիկօվի դերասանական խումբը դերասան Կ. Շօրշտէյնի բենեֆիսին խաղաց «Տրիլբի» 5 գործ. դրաման։

Հասարակութիւնը շտապել էր լցնել թատրոնը շնորհալի դերասանին յարգելու պատրաստակամութեամբ։ Շօրշտէյն ներկայ խմբի միակ առաջնակարգ ույժն է։

Բենեֆիցիանտը արդարացրեց իր մասին հասարակութեան ունեցած կարծիքը և կարողացաւ ամբողջացնել երաժիշտ Սվէնգալիի բարդ և հոգեբանական դերը։ Նա բուռն ծափահարութիւնների հետ ստացաւ երեք ծաղկեփունջ։

Տրիլբիի դերը կատարում էր խմբի կանացի ույժերի ներկայացուցիչ Ե. Զարուսկայան։ Պէտք է նկատել, որ այս դերասանուհու մասին տարածված է չափազանցված հասկացողութիւն։ Ցիրաւի, նա ունի բեմական շարժուածքներ, լաւ առոգանութիւն, սակայն նրան պակասում է զգացմունք և տաղանդ։ Տրիլբիի դերն էլ սպասածից թերի տարաւ։

Միւս դերակատարներից ամեն մինը բաւարար աջողութեամբ աշխատեց նպաստել անսամբլին և դրամայի տպաւորութեան։

Ճքեղ էին դեկօրացիաները։ Ե.

—

Հինգշաբթի, մարտի 10-ին, ժողովրդական Տանը հայ թատերասէրների խմբի ներկայացրած «Խանում» կօմեդիան ունեցաւ սովորական աջողութիւն։ Տ. Վարդուհին մի աւելորդ անգամ ևս դարձաւ օվացիաների առարկայ։ Սիրողներից աչքայժ խաղով աչքի ընկան Փիրումեան, օր. Թարխանեան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վարդաշէն, 28 փետրվարի

Դիպուածով մեր ձեռն ընկաւ «Մշակի» անցեալ տարվայ № 232-ը, ուր Նիժից (Նուխու գաւ.) Նորեկ-Ուտի ստորագրութեամբ մի պարոն անուանարկում է Նիժում պաշտօնավարած բոլոր ուսուցիչներին և աւագ-ուսուցիչներին. նա պաշտպան է հանդիսանում տգէտ գիւղացիներին (մանկավարժական խնդիրներում), որոնցից շատ քչերն են հայերէն հասկանում, իսկ մեծամասնութիւնը խօսում է ուտիերէն։

Նորեկ-Ուտին դիմել է այդպիսի տարօրինակ զրպարտութեան, որը մենք կը հերքենք գոնէ 1908—09 թւի ուսուցչական խմբի վերաբերմամբ։ Այդ ուսումնարանական տարվայ խումբը կազմված է եղել միջնակարգ կրթութիւն ստացած անձանցներից, բացի երգեցողութեան ուսուցչից, որը Կարա-Մուրզայի աշակերտն է եղել, և տեղական քահանայից։ Ուսումնական տարվայ սկզբին, հէնց առաջին մանկավարժական ժողովում անա թէ ինչ է գրված. «Որպէս զի ներկայ ուսուցչական խումբը ապագայում զերծ մնայ զրպարտութիւններից, ժողովը որոշեց ամբողջ ուսուցչական խմբի և դպրոցի հոգաբարձուների ներկայութեամբ շրջել դասարանները և թեթև քննութեան ենթարկել աշակերտներին, որից երևաց, որ Ե. դասարանի աշակերտները չեն կարողանում իրանց անունը անսխալ գրել և ընդհանրապէս անչափ թոյլ են բոլոր առարկաներից. և այդ հասկանալի է, քանի որ խօսակցական լեզուն ոչ թէ հայերէնն է, այլ ուտիերէնը». և վերջը գրված է. «Նիժի դպրոցը իր աշակերտներով տարօրինակ պայմանների մէջ է գտնվում. նրա առաջադիմութեանը շատ արգելքներ կան. ուստի որոշվեց ամեն կերպ խոչընդոտների առաջն առնել և միահամուռ ույժերով դիմել գործի»։ 6 ուսուցչի ստորագրութիւն (որոնց թւում և տեղական քահանան)։ Ուսումնական տարվայ վերջը Ե. դասարանի աշակերտներից մէկը գնաց ճեմարան և մտաւ Գ. դասարան, մի դէպք, որ Նիժի դպրոցը բացվելուց (1882 թ.) յետոյ երբեք տեղի չէ ունեցել։

Գալով ուսուցիչների մանկ. ժողովրդի մէջ խռովութիւններ սերմանելուն, այդ ևս սխալ է, քանի որ խումբը ամեն կերպ իրան հեռու է պահել աղմուկներից և աշխատել է առարկաները հիմնաւոր անցնել։ Թեմական տեսչի որոշմամբ խումբը մնացել է անփոփոխ, բայց աւագ-ուսուցիչը և երկու վարժուհի թողել են իրանց պաշտօնը յօժարակամ։

Զարմանալի է, որ Նորեկ-Ուտին «բարոյական մեծ պարտք է դնում և մեծ ջանք ու եռանդ է պահանջում» այն խմբից, որի բոլոր անդամներին (բացի մէկից) ուսում. տարվայ վերջը թեմական տեսուչը արձակել է պաշտօնից, համարելով նրանց անպարտաճանաչ, անցենդ, տգէտ և ոչ մի արդիւնք ցոյց չը տուող ուսուցչուհի-ուսուցիչներ։

Վասունիկ

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 6 մարտի

Մեր համագիւղացի մեծարգոյ Գէորգ Եղիզարեանը, արձագանք տալով հոգաբարձութեանս դիմումին—օգնութեան հասնել գիւղիս ծխական դպրոցին—իր 25 փետրվար ներկայ թւականին բարեհաճ գրութեամբ յայտնում է խորհրդիս, որ որոշել է 50,000 ռուբլի յատկացնել տեղումս գիւղատնտեսական Ա. կարգի ստորին դպրոց հիմնելու։

Այդ նպատակի համար գիւղիս հասարակութիւնը որոշել է յատկացնել հարկաւոր տարածութեամբ հող։

Աւելորդ համարելով ներկայիս ըստ արժանոյն որակել Եղիզարեանի այս քայլը, հոգաբարձութիւնս իր սեպուհ պարտքն է համարում լրագրի միջոցով յայտնել լիասիրտ շնորհակալիք իր երախտագէտ և բարեգործ հայրենակցին։

Նախագահ խորհրդի՝ Ա. Ռոստոմեան
Անդամ քարտուղար՝ Մ. Խանզատեան

—

Թիֆլիս, 11 մարտի

Ներկայ ճեմարանական տարում լրացաւ պ. Միսաք Սաքլեանի 25-ամեայ ուսուցչական գործունէութիւնը Ներսիսեան դպրոցում։

Պր. Մ. Սաքլեանը մէկն է բանիմաց, արդիւնաւէտ աշխատաւոր հայ ուսուցիչներից. մէկ քառորդ դար շարունակ և անընդհատ կերպով նա միևնոյն կրթական հաստատութեան մէջ տոկուն, անվհատ ջանասիրութեամբ կատարել է հայ ուսուցչի ծանր պարտականութիւնը։

Դպրոցի մանկավարժական խորհուրդը 1911 թ. փետրվարի 8-ի նիստում որոշեց դպրոցական հանդէսով տօնել իր աւագագոյն անդամի բարեխիղճ գործունէութեան 25-ամեակը և ընտրեց կարգադիր յանձնաժողով՝ այդ տօնը կազմակերպելու համար։

Մանկավարժական խորհրդի որոշման համաձայն՝ յանձնաժողովս պատիւ ունի ծանուցանել «Մշակի» յարգելի պ. խմբագրին յիշեալ դպրոցական տօնի մասին, որ կայանալու է Ներսիսեան դպրոցում ներկայ տարվայ ապրիլի 14-ին։

Ի դիմաց կարգադիր յանձնաժողովի՝
Նախագահ՝ Ց. Խունունց

Ծանօթ.—Տօնի առիթով որևէ յարաբերութեան համար դիմելու է Ներսիսեան դպրոցի հասցէով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 3 մարտի

Ղարադաղի հայերի դրութիւնից նոր տեղեկութիւններ չը կան տակաւին՝ ճանապարհների փակված լինելու պատճառով։ Թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոսի քանիցս արած խիստ դիմումի համար նահանգապետ Մուխբիր-ուս-Սալթանէն խոստացել էր կօզակների մի զօրաբաժին ուղարկել Ամիր-Թումանի առաջնորդութեամբ, որոնց ընկերանալու էր նաև Ջհանկիր-բէկը իբրև հմուտ՝ երկրի բոլոր անկիւններին։ Բայց բանից դուրս եկաւ, որ նահանգապետի խօսքերը լոկ խոստումներ են եղել և ոչ թէ գործ։

Երբ հայազգի Ջհանկիր-բէկը ներկայացաւ կօզակների շէֆ Ամիր-Թումանին իր պատրաստականութիւնը յայտնելու նրանց հետ ուղեկից և գործակից լինելու նկատմամբ, զինւորական պաշտօնականն ասաց, որ ինքը չէ ուզում գնալ, և թէ կօզակները Թէհրան են ուղարկվելու և այլն։

Թեմակալ սրբազանը հարկադրվեց նոր դիմում կատարել մի ազդու գրութեամբ նահանգապետին՝ պահանջելով արագացնել կօզակների առաքումը և ձերբակալել տալ Նիւֆտ-Ալի խանի չարագործ որդիներին, ինչպէս նաև յայտնի Քէրիմ խանին, որից Քէյվանի հայերը 15,000 թուման փող են պահանջում գաւառանի վճռով։ Սակայն ինչ էք կարծում. այս անգամ մեղրաշուրթն, առատ խոստումներով օրօրող, խորհական փիլիսոփայի հոչակ վայելող նահանգապետը՝ իբր նախկին վճիռն ու խոստումը փոխած՝ առարկում է, որ, իբր ստացած ճշգրիտ տեղեկութիւնների հիման վրա, Ղարադաղի հայերն են յանցաւոր. միևնոյն ժամանակ յարմար է գտնում մի նոր մամուր ուղարկել և գործը տեղն ու տեղը քննել տալուց յետոյ միայն ի գործ դնել՝ ինչ որ պատշաճ է նկատում։ Ղուլուզցի խեղճ հայերը յանցաւոր... Սրանից աւելի զարմանալի ու զայրանալի ինչ կարող է լինել...

Առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոս վերստին ջանք թափեց հասկացնելու նահանգապետին, որ սովորական մամուրները ոչ մի օգուտ չեն կարող տալ գործին իրանց ապիկարութեամբն ու կաշառակերութեամբը

[illegible]

ՏԱՐՓԱԾՈՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

[illegible]

վերոյիշեալ թատրոնի յայտնի դերասանուհի Տիլլա Դիւրիէի հետ։ Վերջում պարզվեց, որ Դիւրիէն ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ գեղարուեստական սալոնի տէր Կասսիրէրի կինը։

Վերոյիշեալ Կասսիրէրը նմանապէս հրատարակիչն է «Pan» հանդէսի, որի երկու գրքոյկները քաղաքապետի կարգադրութեամբ գրաւվեցին և որի պատճառով էլ լուրջ միջադէպ տեղի ունեցաւ ֆօն-Եագօվի և Կասսիրէրի միջև։

Քաղաքապետը, կարծելով որ Դիւրիէն ամուսնացած կին չէ, ծանօթութեան հետևեալ օրը նրան մի նամակ է գրում, որի մէջ քաղաքավարի կերպով և ոստիկանական լեզուով հասկացնում է իր ցանկութիւնը՝ մտերմանալու դերասանուհու հետ, և նոյնիսկ տեսակցութեան համար նշանակում է կիրակի, ցերեկվայ $4^1/_2$ ժամը, չը մոռանալով զգուշութեան համար նամակի վրա աւելացնել, որպէսզի համաձայնութեան դէպքում դերասանուհին նամակ գրելիս՝ ծրարի վրա մակագրէ. «Հասցէ ի ձեռն ֆօն-Եագօվի»։

Դիւրիէն ստանալով «տարփածու քաղաքապետի» նամակը՝ չէ վարանում այդ մասին յայտնել իր ամուսնուն։ Եւ վերջ ի վերջոյ բանը այնտեղ է հասնում, որ ֆօն-Եագօվի նամակը ամբողջապէս տպագրութեան է յանձնվում, ի հարկէ, մի շարք սուր ակնարկներով համեմված։

Այդ առիթով խիստ յօդուածներ են լոյս տեսնում «Pan», «Berliner Tageblatt» և այլ թերթերում, որոնցով խստօրէն դատապարտվում է «բարոյականութեան վերահսկիչի» անվայել արարմունքը։

«Berl. Tageblatt» ազատամիտ թերթի խմբագիր Թէօդոր Վօլֆը իր յօդուածում ի միջի այլոց յիշեցնում է ֆօն-Եագօվին մօաբիտեան գազանութիւնները (ոստիկանութեան ձեռքով կատարված, վերջինիս հրամանով), որին զոհ գնաց մի կնոջ ամուսինը։ Խմբագիրը յիշեցնում է արժանաւոր քաղաքապետին, որ նա նոյնիսկ չը բարեհաճեց ամենահասարակ ցաւակցութիւն անգամ յայտնել անմեղ զոհի այրուն, մանաւանդ երբ պարզվեց վերջինիս կատարեալ անմեղութիւնը։

Վերջում յօդուածագիրը գրում է. «Ձեր ոստիկանների ձեռքով սպանված բանւորի այրին ապրում է այս-ինչ փողոցում, երկրորդ տանը, հինգերորդ յարկում։ Նա ևս այցելուներին ընդունում է կիրակի օրերը, ցերեկվայ $4^1/_2$ ժամին։ Կատարեցէք ջենտլմենի ամենատարրական պարտքը, այցելեցէք որբացած այրին»։

Ամբողջ Բերլինի ազգաբնակութեան ազատախոհ և արմատական մասը ցաւում է, որ «սիրելի» քաղաքապետը թերևս հրաժարական տայ այս միջադէպից յետոյ։ Ցաւելու պատճառն այն է, որ վերոյիշեալ տարբերի իղձն էր տեսնել նրան հրաժարված աւելի «մեծ գործերի» պատճառով, սակայն այդպիսի իղձը չիրականացաւ։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Օդեսսայում գեներալ Տօլմաչեվը արգելեց հանգանակութիւն սկսել և յայտարարութիւններ տպագրել մալօրօս բանաստեղծ Շեվչենկօյին արձան կանգնեցնելու առիթով,

Շարունակում են հրաժարական տալ Մօսկվայի համալսարանի մի քանի պրօֆէսօրներ և պրիվատ-դօցենտներ։

Կիևվում խոշոր հողատէրերը եռանդով պատրաստութիւններ են տեսնում առաջիկայ ընտրութիւնների համար։

Պարսից խնամակալը դիմեց մէջլիսին մի նամակով, որի մէջ ասված է թէ՝ պարսկական օրէնսդրութիւնը չը պէտք է յարմարեցված լինի երկրի առանձնայատկութիւններին։

Շալեապինը որոշել է չը վերադառնալ Ռուսաստան։

Դուբրովինի կողմնակիցներին մերժվեց ռուս ժողովրդի նոր միութիւն կազմակերպել։

Դաղստանի խորհրդական Վագնէրը Կրիվօշէինին զեկուցագիր ներկայացրեց՝ թէ անհրաժեշտ է սենատօրական րեվիզիա կատարել կովկասեան հանքային ջրերում։

Սենատոր Նէյդգարդտի րեվիզիայի հետ կապ ունենալու առիթով խուզարկութիւն կատարվեց կամերդէր Գալտովի մօտ։

Առևտրի մինիստրի կարգադրութեամբ քննութիւն նշանակվեց Կիևվի պօլիտեխնիկումում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկական մի լրագիր, երկար աշխատանքներից յետոյ, կարողացաւ պարզել ամբողջ աշխարհում հրատարակվող լրագիրների քանակը։

Պարզվում է, որ լրագիրների ընդհանուր թիւն է 60,000, որոնք ըստ երկիրների ստորաբաժանվում են հետևեալ եղանակով.

Միացեալ նահանգներ և Կանադա 23,461. Գերմանիա՝ 8049. Անգլիա՝ 9,500. Ֆրանսիա՝ 6,681. Եապօնիա՝ 1,000. Իտալիա՝ 2,757. Աւստրօ-Ունգարիա՝ 2,958. Ասիա՝ (բացի Եապօնիայից) 1,000. Սպանիա՝ 1000. Աւստրալիա՝ 1,000. Ռուսաստան՝ 1,000. Յունաստան՝ 130. Շվէյցարիա՝ 1,005. Հօլլանդիա՝ 980. Բէլգիա՝ 956, և միւս բոլոր երկիրներում՝ 1000։

Բոլոր լրագիրների կէսը տպագրվում է անգլիերէն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

10 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երէկ Վլըօրգեան գերեզմանատանը թաղվեց զինժեօր-երաժշտագէտ Գլավաչի մարմինը։ Դագաղի վրա պսակ դրվեց Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի կողմից։

Կովկասեան ուսումնարանական շրջանում նախագծվում է հաստատել ժողովրդական դպրոցների ինն նոր պաշտօններ։

Ի նկատի ունենալով չուգունի պակասութիւնը մի քանի գործարաններում, առևտրի մինիստրը մինիստրների խորհրդից խնդրում է թոյլ տալ մինչև 1913 թ. յունվարի 1-ը արտասահմանից բերել տալ պակասեցված սակագնով 10 միլիօն փութից ոչ աւելի չուգուն։

Բացվեց Ջրաղացատէրերի իններորդ համառուսական համագումարը, որ որոշեց մասնակցել Տուրինի ցուցահանդէսին։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՒ։ Հոգևոր դպրոցից արձակված մի աշակերտ մտաւ դասարան և ատրճանակով վիրաւորեց ուսուցիչ Լէվիտին։

ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳ։ Սալդինի գործարանում գործադուլ արին 1500 բանուորներ նիւթական պահանջներով։ Գործարանը Սիբիրի երկաթուղու համար պատրաստում էր հերթական պատուէր։

Կազանի դատաստանական պալատի նըստաշրջանը ձեռնարկեց քննելու այն երկու բանտապետների և 16 պահապանների գործը, որոնք մեղադրվում են բանտարկեալին ըլկելու մէջ։ Կանչված են 100 վկաներ։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Զինուորա-նահանգական դատարանը զինված յարձակում գործելու համար երեք հոգու դատապարտեց մահվան, երկուսին ցմահ տաժանակիր աշխատանքների։

ԲԵՐԼԻՆ։ Թագաւորական զոյգը, պրինց Յօվակիմը և պրինցուհի Վիկտօրիա Լուիզան մեկնեցին Վիէննա։

ԴՈՒԷ։ Օդագնաց Բրենիկն 11 մարդկանցով անցաւ երեք կիլօմետր տարածութիւն։ Աէրօպլանի ընդհանուր ծանրութիւնն էր 1183 կիլօգրամ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Մակսիմ Խայրամը և օդագնացներ Ուայտը և Բլէրիօն ընկերակցութիւն կազմեցին երկու տիպի զինուորական աէրօպլաններ կառուցանելու համար։

ՍԵՐԱԵՎՕ։ Բօսնիայում և Հերցէգովինայում ազգաբնակութիւնը առանց զօրքերի կազմում է 1,895,673 մարդ։

Ունգարիայի, Խօրվատիայի և Սլավօնիայի ազգաբնակութեան թիւն է 20,850,700 մարդ. ամբողջ պետութեան ազգաբնակութիւնը 51,314,271 է։

ՀՌՈՄ։ Թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց սօցիալիստ Բիսօլատիին։

ԳՕՄԷԼ։ Զամկօվայա փողոցում մի տան բակի մէջ, աղբի արկղը մաքրելու ժամանակ, գտնվեցին 9 ռումբեր։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ։ Ռումինական սանիտարական մարմինը վերացրեց կարանտինը, որ նշանակված էր Օդեսսայից եկողների համար։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

Կրասնօվօդսկ, Է-մին. — Ստացվել են։ Հերթի են սպասում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 9 ժ. 28 ր. առաւօտ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 38 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 18 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 12 ր. երեկ. Բալաջարի՝ 10 ժ. 59 ր. գիշ. Բագու՝ 11 ժ. 26 ր. գիշեր. Մարդատար № 6 գնացքը՝ 3 ժ. 35 ր. ցեր., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 56 ր. երեկ., Եւլախ՝ 12 ժ. 7 ր., գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 8 ժ., 13 ր. առաւօտ., Բագու՝ 9 ժ. 7 ր. առաւօտ.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 25 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 47 ր. գիշ., Եւլախ՝ 7 ժ. 3 ր. առաւ.: Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 11 ր. ցեր.: Բալաջարի՝ 3 ժ. 53 ր. ցեր., Բագու՝ 5 ժ. 21 ր. երեկ.: Խառն գնացքը՝ IV կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 4 ժ. 18 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 12 ժ. 48 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 39 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 31 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 22 ր. առ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար № $^{74}/_{75}$ 12 ժ. 41 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 41 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 18 ր. ցեր., Երևան (առանձին գնացք Ուլուխանլուից յարմարեցված այս գնացքին)՝ 7 ժ. 11 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 21 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ.: Մարդատար-ապրանքատար № $^{78}/_{79}$ գնացքը՝ 4 ժ. 33 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 31 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 3 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 34 ր. առաւօտ., և սրանից դէնը այլևս չէ գնում: Խառն գնացք IV կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան № $^{108}/_{109}$՝ 5 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 7 ժ. 20 ր. երեկ., Էջմիածին կայարան՝ 1 ժ. 30 ր. գիշ., առանց Երևան մտնելու, Նախիջևան՝ 9 ժ. 49 ր. առաւ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 58 ր. ցերեկ.:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 8 ժ. 10 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 18 ր. ցեր., Բաթում՝ 9 ժ. 20 ր. եր.: Պօստատար №3 գնացքը՝ 2 ժ. 9 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 18 ր. երեկ., Բաթում՝ 4 ժ. 28 ր. գիշ.: Մարդատար № 7 գնացքը՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 28 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107 ըստ հարկի կարևորութեան՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 54 ր. առաւ., Բաթում՝ 8 ժ, 33 ր. երեկ.:

ԲՈՐԺՕՄ՝ մարդատար № $^{9}/_{66}$ գնացքը՝ 3 ժ. 28 ր. ցեր., Գօրի է հասնում 6 ժ. 8 ր. երեկ., Միխայլօվօ 7 ժ. 43 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 8 ր.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: Պօստատար № 3՝ 1 ժ, 9 ր. ցեր.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 55 ր. գիշ., որ այլևս դէնը չէ գնում: Խառն գնացքը IV կարգի վագոններով 12 ժ. 3 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ մարդատար № 6 գնացքը՝ 7 ժ. 46 ր. ցեր.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ 9 ժ. 25 ր. գիշ.: Մարդատար № 8 գնացքը՝ 8 ժ. 45 ր. առաւ., որ դէնը այլևս չէ գնում: Խառն գնացքը IV կարգի վագոններով 3 ժ. 15 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № $^{72}/_{73}$ գնացքը՝ 6 ժ. 38 ր. առաւ,: Մարդատար-ապրանքատար՝ № $^{80}/_{81}$ գնացքը՝ 7 ժ. 1 ր. առաւ.: Խառն գնացքը IV կարգի վագոններով 10 ժ. երեկ.:

ԲՈՐԺՕՄԻՑ՝ մարդատար № $^{61}/_{10}$ գնացքը 7 ժ. 35 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքները (№ 2՝ Թիֆլիս-Բագու և № 1՝ Բագու-Թիֆլիս) առանց փոփոխելու գնում են մինչև Ռոստով և յետ դառնում, անպատճառ մտնելով Բագու՝ ամբողջ կազմով և բոլոր տեղերը նըստ-կարգով են: Այս գնացքներում կայ Միջազգային Ընկերութեան մի միքստ I/II կարգի վագօն, որ առանց իջեցնելու հաղորդակցում է Թիֆլիս-Բագու-Մօսկվա՝ աւելացված վճարով (1,000 վերստը I կարգի վագոնում 8 ր., II կարգի՝ 6 ր).:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

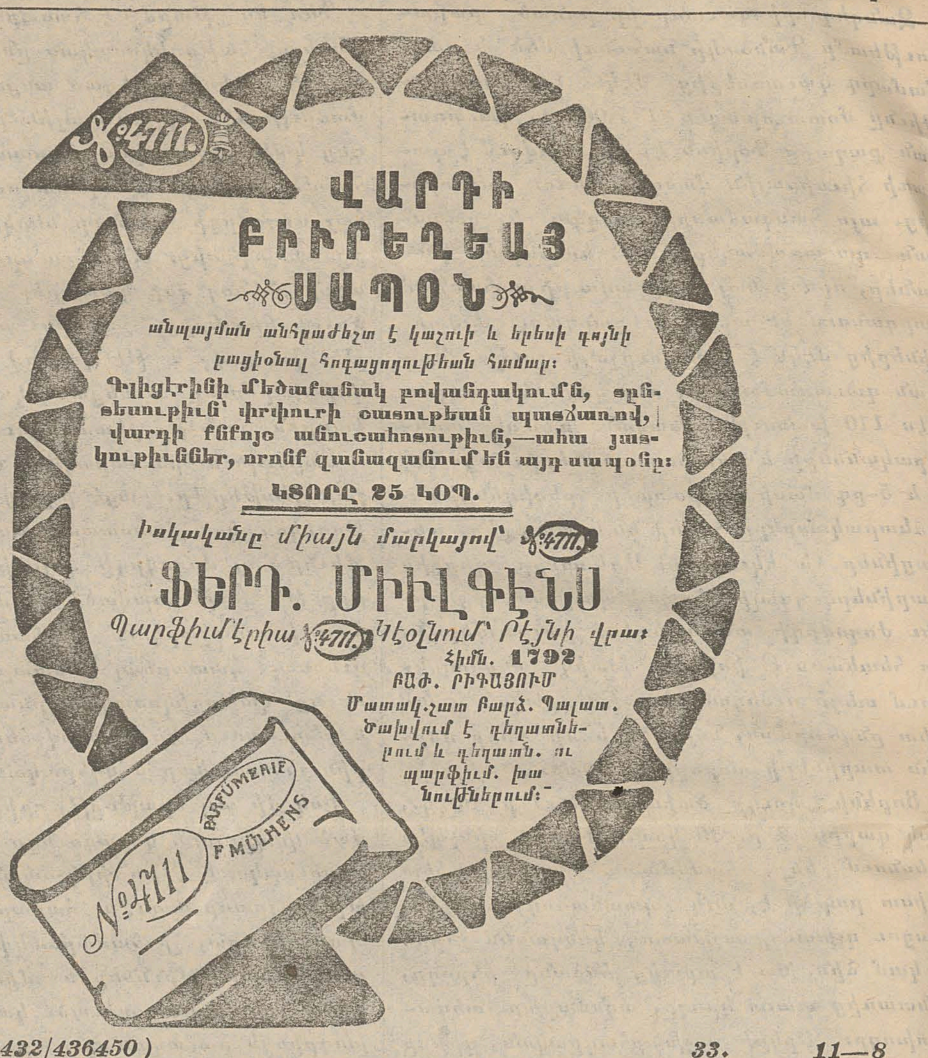

(M. 436432/436450) 33. 11—8

ՄԻՆՉԵՒ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

„Աղբիւր-Տարազի“ խմբագրութիւնը, գիջանելով բազմաթիւ ուսուցիչների, ծնողների և աշակերտների թախանձանքին, որոշեց շարունակել դպրոցական աշակերտների հասցէով մինչեւ ծաղկազարդ ընդունել բաժանորդագրութիւն հետևեալ պայմաններով՝

I. ԱՂԲԻՒՐ և ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ . . . . . . տարին 2 ր.

II. ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ և ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ տարին 3 ր.

III. ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ, ԱՂԲԻՒՐԻ ԱԿՈՒՆՔ, ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ, ՏԱՐԱԶ, ԳԵՂԱՓՆՋԻԿ, ՕՐԱՑՈՅՑ, ԱՐՈՂՋԱ, ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ . . տարին 5 ր.

Ծաղկազարդից յետոյ այլևս ոչ մի բացառութիւն։ «Աղբիւր», տարեկան 3 ր., ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶ, բոլոր յաւելուածներով և պրէմիաներով 10 ր. (Արտասահման 18 ր.)։

Այն դպրոցներն ու գրադարանները, որոնք 10 ր. փոխարէն 5 ր. են ուղարկել, նրանք կը ստանան միայն ԱՂԲԻՒՐ և ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ։

Ապառիկ կամ մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։

Հասցէն՝ (ТИФЛИСЪ. Редакція «АГБЮРЪ-ТАРАЗЪ».
(TIFLIS (Caucase). Diréction AGBUR-TARAZ.

(Շ. Հ.) 30. 0—5

ՀԻՊՆՈՏԻԶՄ

ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՈԶԱՑՆԵԼ

Հիպնոտիզմը բնական ճիրք չէ։ Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան։

—o—

Հիպնոտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուտել խմելը:

Հիպնոտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը:

Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց զուարճալի են:

Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը: Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և այդ սքանչելի ուժի միջնորդութեամբ դարմանեցէք հիւանդութիւնները, ունէք պարզեցուցիչ ցուցահանդէսներ թատրոններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրօֆէսիօնալ հիպնոտիստ:

Սովորելու ծախքը շատ չնչին է:

Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնոսացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն Հիպնոտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգետեսութեան և Տելեպաթիի մասին: Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամակադրոշմ ճանապարհածախքի համար:

ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ: Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ:

Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago Ill. U. S. A.

(Ե. Հ.) 689. 100—76

ՀՐԱՒԷՐ

Վիճակային կօնսիստօրիայի սրբազան նախագահի առաջարկութեան համաձայն՝ հրաւիրում եմ Կաթուղիկէ-Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու մեծապատիւ ծխականներին շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին կիրակի, մարտի 13-ին, առաւօտեան ժամը $12^1/_2$-ին, ընտրելու վերստուգող յանձնաժողով եկեղեցական հոգաբարձական հաշիւները քննելու համար։

Երէցփոխ Կաթուղիկէ եկեղեցու՝
Աբգար Գրիգորեան Աբուլեանց

(Ա. Օ.) 218. 3—3

Կ. Հ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ. դահլիճում

Շաբաթ, մարտի 12-ին կայանալիք երեկոյթը

յօգուտ Կուկիայի Ներաշէն ս. Աստուածածնի եկեղեցական ծխական դպրոցի

յետաձգվում է մինչև մարտի 26-ը։

222. 1—1

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։

Պրօֆ. Mathien -ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.

Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.

(Օ. Մ.) 1179. 100—73

ԲԺԻՇԿ

Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ականջի, քթի, բկի, հիւանդութիւններ,

Ընդունե- (առաւօտեան 9—1 ժամը.
լութիւնը (երեկոյեան 5—7 ժամը.

Վելեամինօվսկայա փ. № 13, տ. Սէյլանովի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։

(Օ. Մ.) 1227. 100—55

ՀՐԱՒԷՐ

Համաձայն նորին սրբազնութեան հայոց Վրաստանի և Իմէրէթի առաջնորդական տեղապահ Եփրեմ եպիսկոպոսի թոյլտուութեան՝ պատիւ ունեմ հրաւիրելու Վերայի ս. Խաչ եկեղեցու յարգելի ծխականներին՝ շնորհ բերել կիրակի, մարտի 13-ին, առաւ. ժամը 11-ին վերոյիշեալ եկեղեցին՝ մասնակցելու երկրորդ ծխական ընդհանուր ժողովին, որը պիտի զբաղվի այն չը քննված հարցերով, որոնք դրված էին 1909 թւի յուլիսի 26-ի ծխական ժողովում։

Ժողովը պիտի զբաղվի հետևեալ հարցերով.

1) Խորհրդակցութիւն նիւթական աղբիւրներ գտնել եկեղեցու նորոգութեան և ուսումնարան ունենալու համար։

2) Եկեղեցու անունով կտակված գումարների որոշումը։

3) Եկեղեցու բակից և սենեակներից օգտվելու իրաւունքը։

4) Ծխական հոգաբարձուներ ընտրելու, որոնց յանձնել նաև վերոյիշեալ պարտաւորութիւնները իրականացնելու։

5) Եկեղեցու սպասաւորների անհրաժեշտութիւնը և նրանց ռոճիկների հարցը։

Նախագահ ծխական ժողովի՝
Լ. Ծգնաւորեան

223. 1—1

ՀՐԱՒԷՐ

Հրեշտակապետաց եկեղեցու մեծարգոյ ծխականներին խնդրում եմ շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցի, ուր կիրակի, մարտի 13-ին, պատարագից յետոյ, առաւօտեան ժամը 12-ին կայանալու է ծխական ժողով պարոն Ջէյնալօվի հետ ունեցած եկեղեցապատկան պատի վերաբերեալ վէճի մասին։

Գործակալ Ա. մասի
Սարգիս աւ.-ք. Շիօյեան

224. 1—1

5 ՌՈՒԲԼԻ ԱՄԵՆ ՕՐ, և աւելի, հեշտութեամբ կարող են վաստակել տղամարդիկ և կանայք՝ ընդունելով պատուէրներ շատ սպառվող մի առարկայի համար։ Դրամագլուխ և գիտութիւն չէ պահանջվում։ Պայմանները, հաստարմաթուղթը և ամբողջ նիւթեղէնները կուղարկվին՝ հէնց որ կը ստացվի 21 կոպ. մարկաներով՝ ճանապարհածախքի համար։ Հասցէն՝ О-ву «СЕМИ-ЭМАЛЬ» г. Лодзь, № 39.

(B. 22423) 211. 10—2